

U RAVNICAMA SREMA I ZAVRŠNIM OPERACIJAMA

Nakon jednomjesečnog boravka u Vršcu, gdje se, pored ostalog, brigada preoruzala i reorganizovala, stigla je u sastav svoje divizije u Beogradu. Tada je u svom sastavu imala četiri bataljona, a svaki bataljon po pet četa - tri pješadijske, minobacačku i mitraljesku četu. Isto tako formirane su pri Štabu brigade samostalne čete: artiljerijska baterija, četa za vezu, inženjerijska četa, sanitetska četa, zaštitna četa (postojala i ranije), a i Komanda pozadine se nešto ojačala. Neposredno pred polazak na sremski front, u Beogradu, formira se i njen 5. bataljon (slovenački). Brojno stanje brigade iznosilo je oko 2.500 boraca, što je ujedno bio njen najbrojniji sastav tokom cijelog rata. Od ukupnog sastava, oko dvije trećine bili su mladi borci, koji su za sobom imali svega nekoliko ozbiljnijih borbenih okršaja (Arandjelovac, Topola, Umčari, Smederevo i beogradska operacija), a od tog broja gotovo polovina boraca nije doživjela ni svoje prvo »vatreno krštenje».

U monografiji PETE KRAJIŠKE DIVIZIJE, autora Milutina Morače, zapisano je i ovo:

»Obuka vojnika i starješina u rukovanju sovjetskim naoružanjem i drugom ratnom tehnikom izvođena je prema utvrđenom planu, ali zbog obaveza jedinica na poslovima garnizonske službe ona nije bila stalna i cjelovita. Osim toga, za obuku mladih vojnika i starješina (komandira odjeljenja i vodova), koji su bili i najbrojniji u povećanom sastavu divizije, trebalo je imati više vremena. Nedovoljna obučenost negativno će se odraziti u borbama na sremskom frontu, što će prisiliti sve naše komande i jedinice na tom frontu da sprovedu dopunsku obuku štabova, komandi, jedinica i pojedinaca kako bi se uspješnije izvodila borbeno dejstva.

Prilikom prijema sovjetskog naoružanja, u diviziju je stiglo, u svojstvu instruktora, nekoliko oficira Crvene armije. Oni su našim štabovima i starješinama pomagali u rukovanju naoružanjem i drugom tehnikom, u planiranju borbi, u organizaciji sadejstva između jedinica rodova, u obuci vojnika. Svi dodijeljeni oficiri Crvene armije proveli su sa divizijom cijeli period borbi odsremskog fronta do kraja rata i doprinijeli njenoj borbenoj spremnosti. U zajedničkom radu, življenju i borbi učvršćivalo se uzajamno prijateljstvo.»

Tako brojna i dobro naoružana 1. krajiška brigada, u sastavu svoje divizije, u ranim jutarnjim časovima 30. novembra 1944. godine, u dugoj koloni uputila se u sremske ravnice. ...

Borci 5. krajiške divizije na Zemunskom mostu prilikom polaska na sremski front iz Beograda, u novembru 1944. godine (iz arhiva Muzeja narodne revolucije BiH).

Grupa boraca 2. čete, 1. bataljona pred dolazak u Sremsku Mitrovicu, 2. decembra 1944. godine. Na slici, slijeva nadesno: drugi Dragomir Vučković, peti Đuro Štrbac, šesti Svetozar Basrak (poginuo 10. 12. 1944. godine).

Grupa boraca 5. bataljona (slovenačkog) u pokretu iz Beograda za sremski front, radi ulaska u sastav svoje novoformirane jedinice. Beograd, 7. decembra 1944. godine.

IZVJEŠTAJ O AKCIJAMA
 9 i 10 dec. 1944.

ŠTABU V UDARNE DIVIZIJE NOVJ

9-XII- stigle su jedinice naše brigade u s. Belatovac oko 12 sati odakle su bataljoni poslani na položaj. III bataljon i baterija napadali su neprijatelja na želj. stanici Orolik, a I i IV bataljon djelovali su na neprijateljske položaje prema pruzi između Orolika i Slakovica. II bat. bio je u rezervi.

Uvečer u 20,30 časova poslije artiljerijske paljbe uspjelo je IV bat. da potisne neprijatelja do pruge, ali je neprijatelj kasnije u noći izvršio kontranapad i povratio svoje položaje.

10-XII- bataljoni su ostali u istom rasporedu i nastavili su borbu sa istim zadatkom. Baterija je djelovala na neprijateljsko utvrđenje na želj. pruzi, a pješadija III bat. vršila je dva napada do podne i oba su odbijena. I i IV bat. pripremio se za novi napad koji je otpočeo u 15 sati poslije pripreme artiljerijske vatre. Pod zaštitom artiljerijske vatre našim borcima uspjelo je zauzeti dvostruke rovove koji su se nalazili sa lijeve strane pruge, ali ih je neprijatelj na pruzi dočekao snažnom vatrom i prinudio da se najpre zaustave, a kasnije da se povuku na stare položaje.

11-XII- oko 5 sati povučeni su bataljoni sa položaja na odmor, a V bataljon zauzeo je položaje na zapadnoj ivici šume Almaš sa zadatkom da ne dozvoli neprijatelju nastupanje, ako bi isti preuzeo pratinapad.

Da ovaj napad naših jedinica nije uspio ima više razloga. Vrlo hrđav i blatn teren koji je ometao brzo nastupanje, i zbog toga što su na usak prostor bile ubačene naša i I prol. brig.

Naši gubici u ljudstvu: 12 mrtvih i 43 ranjena /od kojih su 2 umrli/. Neprijateljski gubici nisu poznati. Zaplenjeno je svega nekoliko šinjela i jedan njemački vojnik zarobljen koji je prilikom sprovođenja ubijen.

Naše je mišljenje da bi bilo više uspjeha da smo mogli odmah ubaciti čitavu brigadu u borbu, a ne kao što je bio slučaj da smo na ovaj uski prostor ubacivali bataljon po bataljon. Djelovi I Prol. brigade koji su i dalje ostali na položajima dok smo ih mi smijenjivali, bili su zamoreni, a naši su borci također proždri i umorni da dođu na red da prime položaj.

SMRT FAŠIZMA SLOBODA NARODU!

Politko, major:

Petar Smurdiz

Napelnik, kapetan:

Milan Peroci

Komandant, p. pukovnik:

Ivo Mihev

P.s.

Naši gubici u oružju: 1 postolje mitraljeza "Maksim", 1 ruska stroj-nica, 1 puška, 1 toraca.
 Oko 200 izbačeno je iz stroja zbog prozebljih nogu koje su im natekle i nesposobni su za borbu.

Komandant, p. pukovnik:

Ivo Mihev

Za vrijeme kratkog predaha u Bačinci-ma, 9. decembra 1944. godine, slijeva nadesno: Vida Cavić, Kosa Moljević i Ljubica Kočović.

Kolona boraca 5. bataljona (slovenačkog) maršuje prema Sremskoj Mitrovici, 11. decembra 1944. godine. Na slici su: Slavko Faletov, Ivo Mihev, Milan Peroci, Marjan Wolf i drugi...

Grupa boraca razmještena u šumi iza borbenih položaja kod Sotina. Na slici Mišo Lapajne (drži knjigu u ruci), a ispred njega Branko Todorović, gdje u improvizovanoj »kancelariji« pod otvorenim nebom pripremaju izdavanje brigadnog lista. Sremski front, decembra 1944. godine.

Snimak prikazuje borce prilikom izgradnje zemljanog skloništa za centar veze Štaba 1. krajiške brigade. Okolina sela Otoka, decembra 1944. godine.

Petar Simurdić, politički komesar brigade (drži kartu-sekciju, na kojoj su ucrtane pozicije naših i neprijateljskih položaja), upoznaje Mirka Turića, svog zamjenika (desno) i Dobroslava Šobota, oficira OZNE, s najnovijom situacijom. Na položajima kod Otoka, decembra 1944. godine.

Grupa boraca 5. bataljona (slovenačkog) u okolini sela Otoka, decembra 1944. godine, koji su na sremskom frontu - kao i cijeli bataljon - doživjeli svoja prva borbena »vatrena krštenja«. Na snimku je identifikovan Joža Romih (četvrti s lijeva, stoji).

Iz improvizovanog skloništa Cvijko Mazalica, komandant brigade izdaje naređenje jedinicama. Na položajima kod Otoka, decembra 1944. godine.

Jedan borac 5. bataljona (slovenačkog) svojski se prihvatio ašova - te »dragocjene« alatke u rovovskim uslovima ratovanja - i kopanjem smrznute zemlje priprema zaklon za zaštitu od neprijateljske vatre. Na položajima kod Otoka, decembra 1944. godine.

Susret boraca 5. bataljona (slovenačkog) s mještanima i omladinom Sida. Na slici su: Ivo Mihev, Leopold Čič, Stefan Lednik, Franc Senica i drugi. Decembra 1944. godine.

Grupa boraca 5. bataljona (slovenačkog) u sremskom selu Berkasovo, decembra 1944. godine. Na slici, u sredini stoji Jela Sućur, referent saniteta bataljona, a druga zdesna Pava Bulić, zamjenik referenta saniteta, oba dvije poginule u istoj borbi - 17. januara 1945. godine. Osim njih, mogu se još prepoznati: Slobodan Savić, Dušan Kecman, Mile Kačar Mišo, Stevo Đaković i drugi borci...

U trenutku kraćeg odmora, neidentifikovan borac brigade, uz komad hljeba, udubio se u čitanje novina. Okolina Otoka, decembra 1944. godine.

Borci 5. bataljona dobijaju ručak. Na slici, prvi zdesna Ratko Dragič, komandir čete, zuri u kazan i, reklo bi se da nije baš najzadovoljniji hranom. Okolina Mikluševaca, decembra 1944. godine.

Izlazak boraca na položaje i ukopavanje minobacača. Snimak načinjen u okolini Sotina, decembra 1944. godine.

Dok se borci nalaze na položajima ili po smjenama na kraćem odmoru, ekonomičeta vode brigu da na vrijeme pripreme redovne obroke. Okolina Mikluševaca, decembra 1944. godine.

Snimak prikazuje sovjetske gardijske raketne minobacače, zvane »kaćuše«, koje su, sa tih vatrenih položaja, sadejstvovale jedinicama 1. krajiške brigade na položaju u širem rejonu Mikluševaca, decembra 1944. godine.

Nekoliko nadstrešnica i eto malog vojnog naselja, gdje su jedinice mogle na kratko da se odmore. Okolina Mikluševaca, decembra 1944. godine.

Borci se odmaraju. Na slici se mogu prepoznati: Čedo Solomun, Branko Rokvić, Žarko Samardžić, Milena Nikolić i drugi. Okolina Mikluševaca, decembra 1944. godine.

Borci u streljačkom stroju prema neprijateljskom uporištu ispred sela Otoka, decembra 1944. godine.

Kada je to ratna situacija dozvoljavala, borci su ložili vatru, uz koju su se opuštali i prepričavali razne dogodovštine, što prikazuju ova dva snimka. Okolina sela Otoka, decembra 1944. godine.

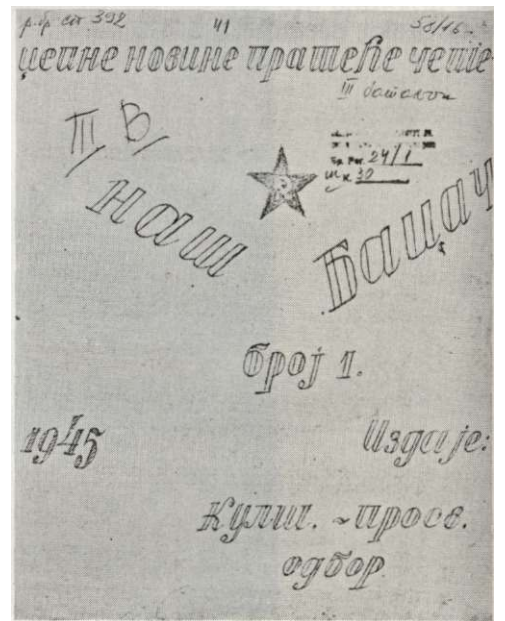

Borci 1. čete, 1. bataljona, sa razvijenom zastavom na čelu kolone maršuju prema Tovarniku, decembra 1944. godine.

Grupa boraca 3. bataljona u šumi kod Opatovca, januara 1945. godine. Na slici, slijeva nadesno: Milenko Kovačević, zamjenik političkog komesara bataljona, Lazo Knežević, komandir čete, Jovo Raković, politički komesar bataljona, Milorad Novosel, komandant bataljona, Ante Baljak, načelnik Štaba brigade, Labud Brajušković, načelnik veze u brigadi, Miloš Zec, zamjenik obavještajnog oficira brigade.

Brigadna vojna muzika u časovima odmora u Tovarniku, januara 1945. godine. Na snimku se mogu prepoznati: Hinko Nekvinda, Gavriilo Dragoj Gajta i mnogi drugi Vrščani i Glogonjčani, koji su bili u njenom sastavu.

Minobacačlija pored svog oruđa, spreman da ga upotrijebi uvijek u pravi čas. Na položajima kod sela Opatovca, januara 1945. godine.

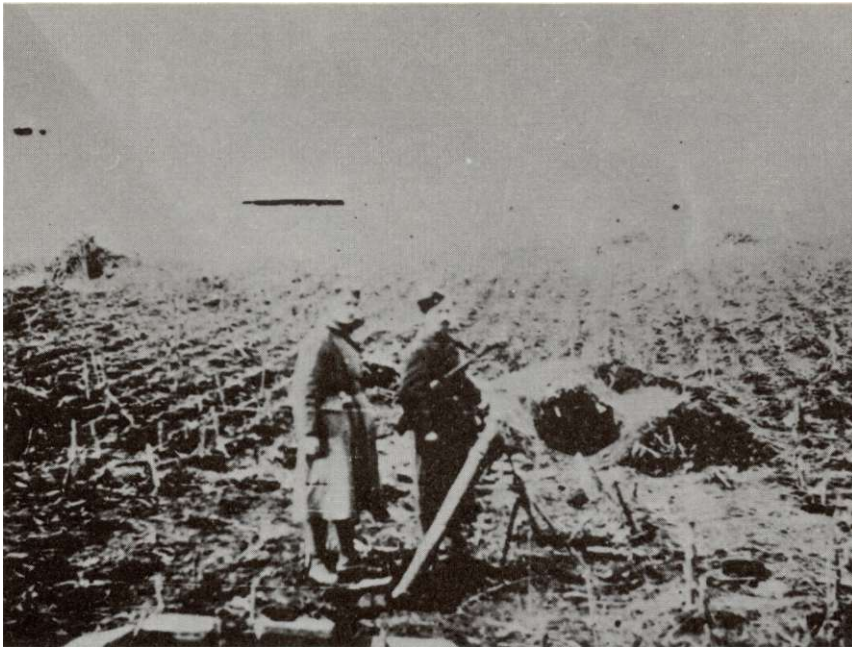

Grupa boraca na položajima kod Opatovca. Na slici, slijeva nadesno: Dušan Kecman, komandir izviđakog voda, Obrad Kondić, komandir voda čete za vezu, Vaso Kojić Vrbljanac, kurir, Dušan Radić, omladinski rukovodilac brigade, Sretko Mutić, kurir i Đuro Šobot, kurir. Januar 1945. godine.

Održavanju i opravkama naoružanja posvećivana je velika pažnja. Na slici, pod improvizovanom nadstrešnicom Ljubiša Zarić, metalski radnik i vrstan stručnjak, rasklapa jedan puškomitraljez upućen na opravku, a prvi zdesna sjedi Ervin Petrov, upravnik radionice (ima oznake čina starijeg vodnika, koje se po noći nisu razlikovale od čina kapetana, pa otuda, u šali, nazivi za te činove: »noćni kapetani«, »bijeli kapetani«). Na položajima kod Opatovca, januara 1945. godine.

Dvojica minobacačija izašla su za trenutak iz svog skrovišta da se skupa fotografišu. Kod Opatovca, januara 1945. godine.

Sremski front je po mnogo čemu bio specifičan za vođenje rata, naročito u zimskim uslovima. Zaposjednuti položaji morali su se braniti, a dio snaga u rezervi odmarao se u kako-tako izrađenim skloništima, pod nadstrešnicama, što se vidi i na ova dva snimka. Na položajima kod Opatovca, januara 1945. godine.

Kulturno-umjetnička ekipa 5. krajiške divizije u Tovarniku, januara 1945. godine.

Komanda pozadine brigade stalno je vodila brigu o blagovremenom dostavljanju namirnica do bataljonskih punktova. Snimak prikazuje kako ekonomski ukrcavaju namirnice. Prvi zdesna stoji Stevan Medić, intendant bataljona, prvoborac sa Kozare i do njega Jovan Grbić, zamjenik intendanta brigade, prvoborac sa Grmeča. Tovarnik, januara 1945. godine.

Dio komore s kolskom zapregom i svojim ekonomatom, raspoređen je pored samog puta. Za koji trenutak, kad stigne »sledovanje po tablici ili bez nje«, intendant i ekonomski krenuće u svoje »juriše«. .. Na položajima kod Opatovca, januara 1945. godine.

Za hitne kurirske veze i druge intervencije, postojao je i jedan motocikl, koji, kao što snimak prikazuje, popravljaju Ljubiša Zarić. Kod Opatovca, januara 1945. godine.

Grupa boraca brigade, među kojima se mogu prepoznati: Dragomir Daljević, Drago Goronja, Nikola Samardžija Nine i drugi borci. Tovarnik, januara 1945. godine.

Grupa boraca u Tovarniku, januara 1945. godine. Slijeva nadesno: Boris Abramović, Sadija Hamedović, Tina Barbuzanović i Stole Kuzmanović.

Grupa boraca 5. bataljona. Na slici, Mile Kačar Miso, komandir čete (lijevo) i Jela Sućur, referent saniteta bataljona (poginula 17. januara 1945). Opatovac, januara 1945. godine.

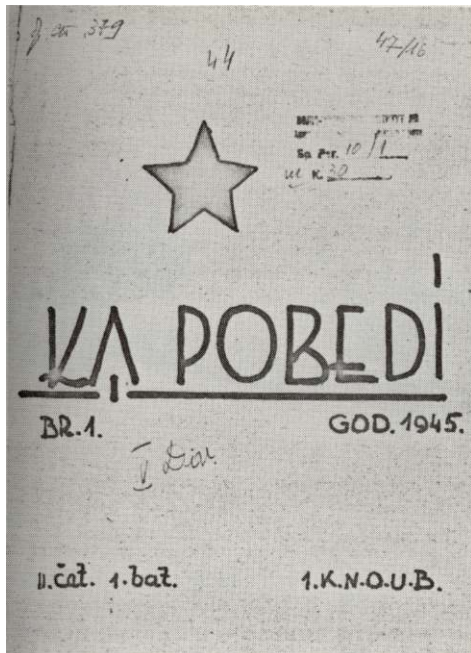

Nakon kraćeg odmora u Tovarniku, 1. krajiška brigada stigla je u Opatovac, da bi smenila 10. krajišku i preuzela njene položaje prema Sotinu. Snimak prikazuje borce 2. bataljona. U sredini se vide komandant i politički komesar brigade Cvijko Mazalica i Petar Simurđić u razgovoru sa starješinama ovog bataljona. Opatovac, januara 1945. godine.

Na sremskom frontu kod Sotina, januara 1945. godine grupa boraca kreće na položaj u prve borbene redove. Ponegdje se u rukama boraca vidi ašovčić, dragocjeni pribor u uslovima rovovskog rata po sremskim ravnicama.

Na sremskom frontu kod Sotina, rovovi i prednje linije koje su zaposjeli naši borci bili su vrlo blizu neprijateljskih položaja, čak do 200 metara. Neprijatelj je te okolnosti vješto koristio gađajući naše borce iz ugrađenih snajpera. Naši su budno osmatrali i uzvraćali puško-mitraljeskom vatrom iz dobro utvrđenih i maskiranih rovova, što prikazuju ova dva snimka. Na položajima kod Opatovca, januara 1945. godine.

U rovovima prve borbene linije, borci su se, zbog velike zime, češće smjenjivali, ali su i pored te brige mnogi promrzli. Snimak prikazuje odlazak jedne jedinice na kraće odmaranje. Na položajima kod Opatovca, januara 1945. godine.

Borci 3. čete 4. bataljona u koloni po jedan kreću u prve borbene linije na frontu kod Sotina, januara 1945. godine.

Hrana, municija i druge potrepštine dopremale su se do neposredne linije fronta kolskom i konjskom zapregom, što je iziskivalo posebne napore. Na položajima kod Opatovca, januara 1945. godine.

Neprekidno su se iskopavala i izrađivala nova rezervna skloništa ili »dotjerivala« postojeća. Iako u otežanim zimskim uslovima, bez dovoljno alata, pribora i priručnog materijala, poslovi su odmicali i nicali novi »objekti«. Na položajima kod sela Opatovca, januara 1945. godine.

Posada teškog mitraljeza »Maksim« izlazi na vatreni položaj kod Opatovca, januara 1945. godine.

Domišljatost dvojice izviđača jasno je prikazana na ovoj slici. Dok se jedan od njih na jedvite jade uspuzao na sam vrh suvog i vlažnog stabla, te sa dvogledom »snima« neprijateljske položaje, njegov saborac zalegao je uz stablo da ne bi bilo iznenađenja. Opatovac, januara 1945. godine.

Položaje na sremskom frontu obišao je u januaru 1945. godine i drug Tito (iz arhiva Muzeja narodne revolucije BiH).

O tom obilasku, Milutin Morača, u Monografiji 5. krajiške divizije napisao je ovo:

Dan uoči njemačkog napada, 16. januara, stigao je na sremski front vrhovni komandant maršal Jugoslavije Josip Broz Tito. On je obišao dio položaja 1. proleterske divizije, u rovovima razgovarao sa starješinama i borcima, a u Štabu armije i štabovima 1. i 5. divizije održao radne sastanke. Kao i u svakoj drugoj prilici kada se susretao sa borcima i starješinama, i ovom prilikom maršal Tito se interesovao za cjelokupan rad i život jedinica - za karakter i intenzitet dotadašnjih borbi, momentanu situaciju na frontu, uslove evakuacije sa fronta ranjenih boraca, život u rovovima, ishranu ljudstva. Kada sam mu referisao o situaciji i stanju kod 5. divizije, Vrhovni komandant me je upozorio da će Nijemci u eventualnom napadu na naše položaje prvenstveno koristiti teren neposredno duž desne obale Dunava, jer im pruža mogućnost da se prikriveno približe našoj prvoj liniji odbrane. Ta pretpostavka maršala Tita sutradan se obistinila.»

Kolona brigade maršuje prema Novak-Bapskoj da zauzme nove položaje i spriječi dalji prodor neprijatelja na slobodnu teritoriju Srema - 18. januara 1945. godine

Trojica boraca 5. bataljona (slovenačkog) u rovovima prve linije kod Sotina, januara 1945. godine. Pored puškomitraljeza, Ivan Bitenc budno osmatra neprijateljske položaje, dok se ostala dvojica »zanimaju« porcijama.

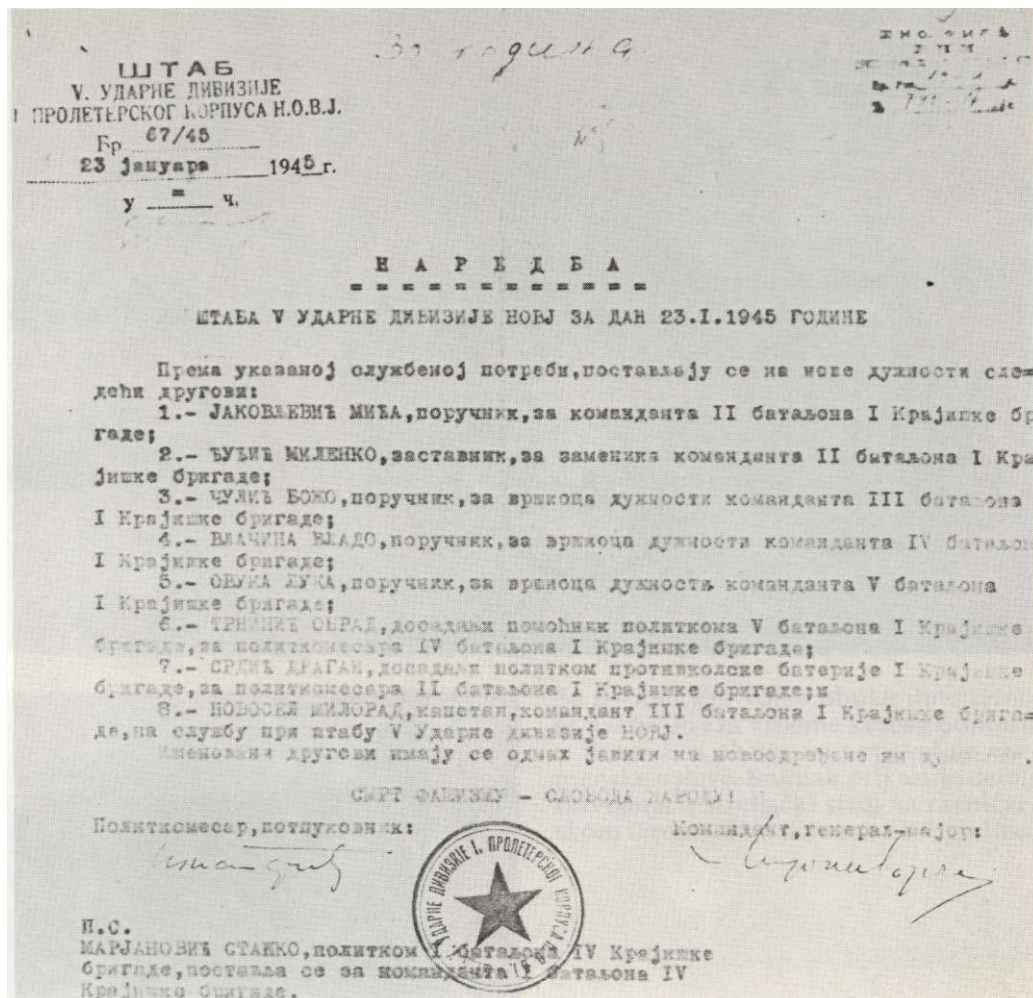

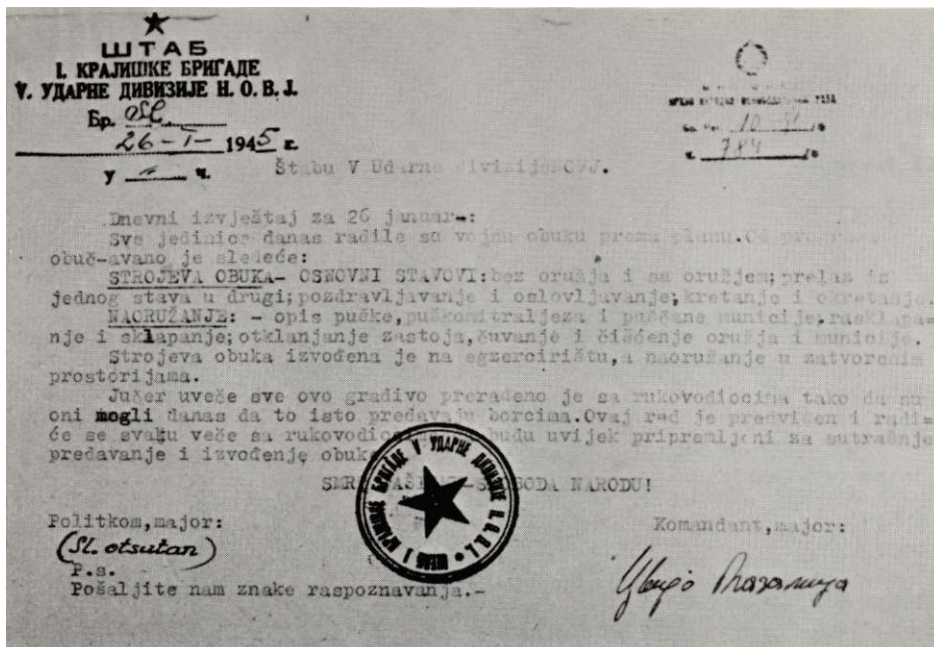
Izvlačenje ranjenika sa sremskog fronta za vrijeme neprijateljskog prodora kod Sotina - januara 1945. godine.

Dobroslav Šobot, oficir OZN-e u brigadi (u sredini) došao je do nekih zanimljivih neprijateljskih dokumenata i podataka iz prethodnih borbi i o njima razgovara s Dušanom Radićem, omladinskim rukovodiocem brigade (lijevo) i Slobodom Spegarom, personalnim povjerenikom u brigadi. Ilok, januara 1945. godine.

Poslije neprijateljskog prodora kod Sotina, 1. krajiška brigada je smještena na širem prostoru Iloka, gdje je boravila od 24. januara do 9. februara 1945. godine. Tom prilikom je svestrano analizirana situacija u vezi s neprijateljskim prodorom - 17. januara - kada je brigada bila odbačena sa sotinskih položaja i pretrpjela znatne gubitke. Snimak prikazuje grupu starješina brigade poslije održanog sastanka o toj situaciji. Slijeva nadesno: stoje - Sretko Mutić, Dušan Radić, Milenko Đudić, Luka Ovuka, Ljuban Vojnović, Obrad Trnić, Dušan Kecman, Božo Čulić, neidentifikovan starješina iz divizije, Božo Dimitrijević, oficir OZNE 5. divizije, Božo Mutić, Joco Stefanović, Mičo Jakovljević, Vlado Vlačina, Dragan Srdić, Jovo Raković, kleče - Nikola Vojinović, Savo Marin i Milenko Kovačević. Ilok, januara 1945. godine.

Šestorica prvoboraca iz Bosanske kraji-
 ne, od kojih su četvorica iz prvog stroja
 brigade. Na slici, slijeva nadesno: stoje -
 Dušan Kecman, Božo Mutić, Mičo Ja-
 kovijević, Ljuban Vojnović, kleče - Savo
 Marin i Drago Srdić. Ilok, januara 1945.
 godine.

Susret trojice starješina sa raznih funk-
 cija u brigadi. Slijeva nadesno: Joco Ste-
 fanović, politički komesar 1. bataljona,
 Dobroslav Šobot, oficir OZN-e u brigadi
 i Milenko Kovačević, zamjenik politič-
 kog komesara 3. bataljona. Ilok, januara
 1945. godine.

Sa izvođenjem vojne obuke intenzivno se nastavilo i za vrijeme kraćeg odmora u Iloku, bez obzira na nepovoljne vremenske uslove. Snimak prikazuje detalj razvijanja u streljački stroj na ravničarskom terenu. Ilok, januara 1945. godine.

Borci 5. bataljona pažljivo rasklapaju, provjeravaju, čiste i podmazuju svoje oružje. Ilok, januara 1945. godine.

Grupa boraca 3. bataljona u pauzi za vrijeme izvođenja vojne obuke. Na slici, slijeva nadesno: Žarko Samardžić, Gradimir Zlatanović, Milan Kovačević, Stevo Mandić, Ranko Radošević, Dušan Prodanović i Branko Krtinić. Ilok, januara 1945. godine.

Po naređenju Štaba 5. divizije, na periferiji Iloka, 30. januara 1945. godine, postrojile su se 1. i 10. krajiška brigada radi uručivanja odlikovanja borcima ovih jedinica, koji su se istakli u borbama na sremskom frontu. Snimak prikazuje štabove ovih brigada u međusobnom razgovoru neposredno pred početak svečariosti. Slijeva nadesno: Cvijo Mazalica i Petar Simurdić, komandant i politički komesar 1. krajiške i Marko Srđić i Pero Pilipović, komandant i zamjenik komandanta 10. krajiške brigade. Ilok, 30. januara 1945. godine.

Nakon raporta, smotru jedinica 1. i 10. krajiške brigade vrše, slijeva nadesno: Milutin Morača, komandant 5. divizije, Mijalko Todorović Plavi, politički komesar 1. armije i Mirko Turić, zamjenik političkog komesara 5. divizije. Ilok, 30. januara 1945. godine.

Milutin Morača, komandant divizije, narodni heroj, uručuje odlikovanja na svečanosti. Na slici, pored Morače Vojo Petrović, personalni referent u Štabu divizije, Nijaz Hadžiselimović, na radu u štabu divizije, Mijalko Todorović Plavi i Mirko Turić.

Dr Aleksandar Hipš (u 1. krajišku brigadu stupio u Vršcu, oktobra 1944. godine i kasnije premješten u Medicinsko-sanitetski bataljon 5. divizije), obavlja jedan manji hirurški zahvat na ranjenom borcu. Bačka Palanka, januara 1945. godine.

Dr Čedo Varičak, upravnik Medicinskog sanitetskog bataljona 5. krajiške divizije. Svojim stručnim znanjem, nesebičnim zalaganjem i očinskom brigom, mnogim teškim ranjenicima spasio je život i olakšao da brže prebole zadobijene rane, posebno u teškim borbama i okršajima na sremskom frontu. Snimak načinjen u Beogradu, oktobra 1944. godine.

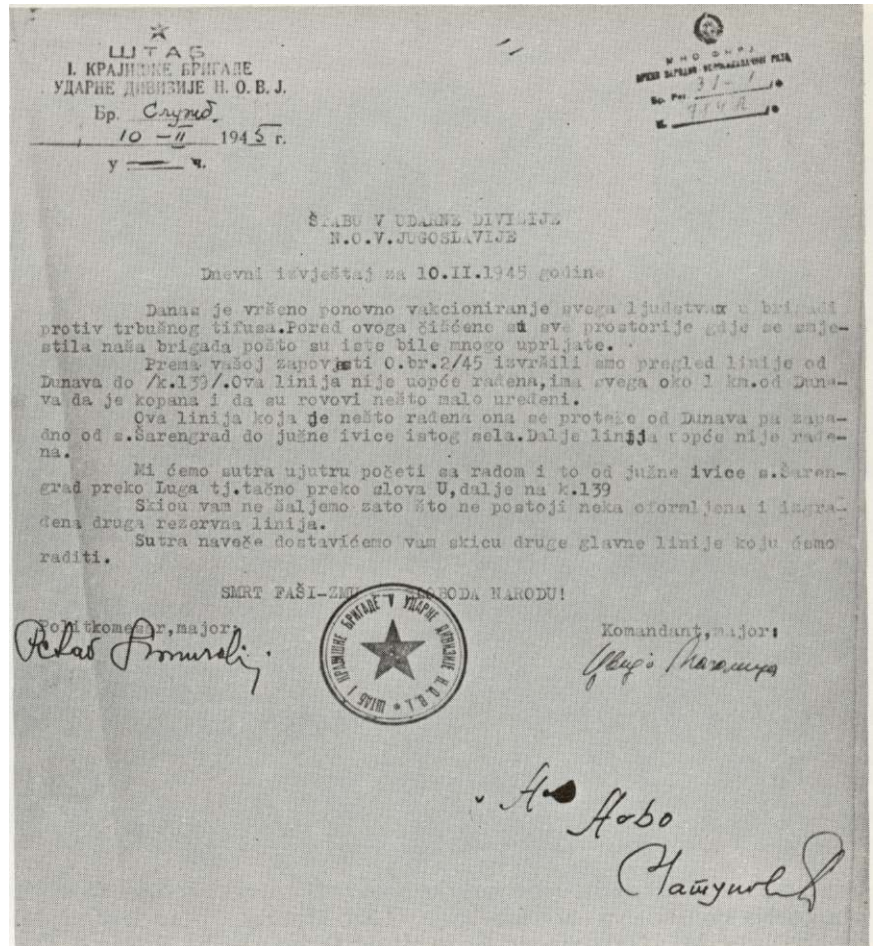

U Bačkoj Palanci bila je smještena bolnica lakih ranjenika, kao odjeljak Medicinsko-sanitetskog bataljona 5. divizije, gdje su zbrinjavani ranjenici ovih kategorija. Na slici je grupa starješina sanitetske čete te bolnice, među kojima su i nekadašnji borci 1. krajiške: Boško Stojanović i Rade Vojnović (stoje drugi i šesti) i Pane Knežević (prvi zdesna kleči). Bačka Palanka, januara 1945. godine.

U okolini Iloka, 5. februara 1945. godine, izvršeno je školsko gađanje. Snimak prikazuje Cviju Mazalicu, komandanta brigade, za teškim mitraljezom »Maksim«. Pored mitraljeza, s lijeva nadesno: stoje - Milan Kesić, Petar Kondić, Dušan Škrbić, Gavro Zdjelar i neidentifikovan borac.

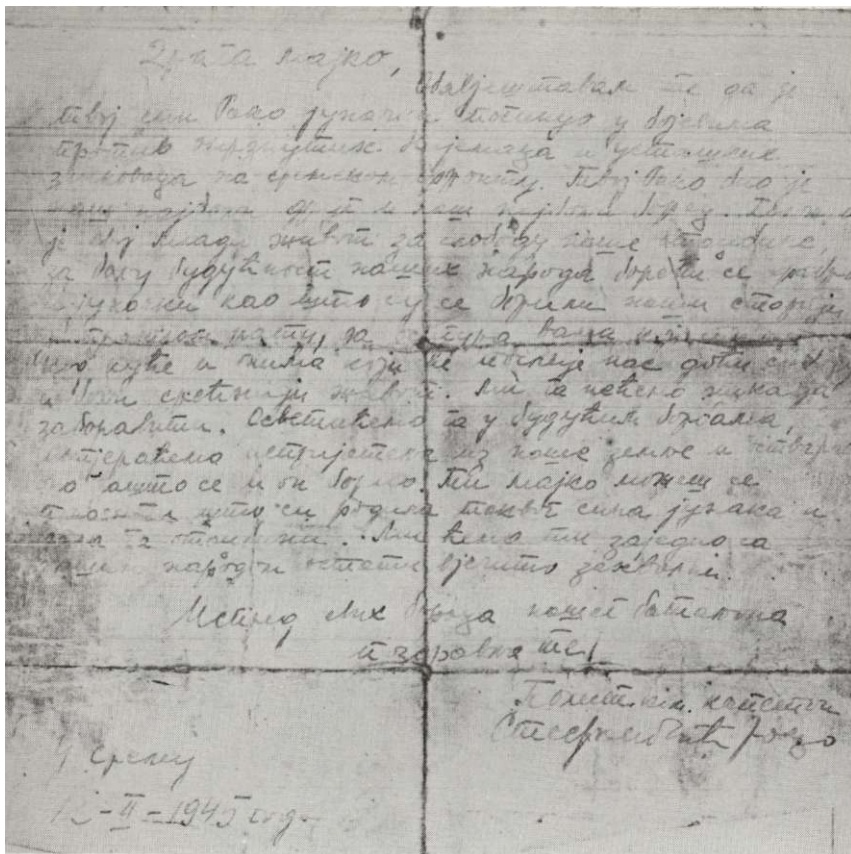
Posada jednog minobacača uvježbava brzinu postavljanja i premještanja svog oruđa s jednog na drugi vatreni položaj. Neidentifikovani mališan-borac, rastom ne viši od cijevi minobacača, postoje obavio svoj dio posla, radozno posmatra saborca u pripremanju oruđa za borbeno dještvo. Ilok, februara 1945. godine.

Štab 1. krajiške brigade i drugi borci za vrijeme boravka u Iloku, februara 1945. godine. Na slici, slijeva nadesno: Cvijko Mazalica, komandant, Košta Zrilić, zamjenik političkog komesara, Petar Simurdić, politički komesar, Mika Pavlović, Slobodan Špegar, Dušan Radić i Božo Fišeković (s foto-aparatom).

Draga majko,

Obavještavam te da je tvoj sin Rako junački poginuo u bojevima protiv omrznutih Nijemaca i ustaških zlikovaca na sremskom frontu. Tvoj Rako bio je naš najbolji drug i naš najbolji borac. Položio je svoj mladi život za slobodu naše otadžbine, za bolju budućnost naših naroda, boreći se hrabro i junački kao što su se borili naši stariji u prošlom ratu, da osigura vama koji ste kod kuće i onima koji će poslije nas doći slobodu i bolji srećniji život. Mi ga nećemo nikada zaboraviti. Osvetićemo ga u budućim borbama, istjeraćemo neprijatelja iz naše zemlje i ostvariti ono za što se i on borio. Ti, majko, možeš se ponositi što si rodila takvog sina junaka i dala ga otadžbini. Mi ćemo ti zajedno sa našim narodom ostati vječito zahvalni.

Ispred svih boraca našeg bataljona
pozdravlja te
Politkom. kapetan
Stefanović Joco

U Sremu
12-11-1945. god.

Grupa boraca 1. krajiške brigade u pauzi za vrijeme izvođenja vojne obuke. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Lazo Matijaš, Obrad Trninić, Milenko Đudić, Mičo Jakovljević, Božo Mutić, Dragan Srdić, Dušan B. Kecman, Dobroslav Šobot, Matija Vučković Vučko, Ljuban Vojnović, Radoje Vasić, Dušan Radić, čuče - Milan Jeftić, Milenko Kovačević, Slobodan Spegar Špego (snimak napravio »autoknipsom«) i Ilija Bujić. Ilok, februara 1945. godine.

(Ovo pismo upućeno je majci Radosava Rake Bojanića, koji je poginuo 17. januara 1945. godine kao politički delegat voda u 1. bataljonu, 1. krajiške brigade. Tada je bio star 19 godina.)

Nakon kraćeg boravka i odmora u Iloku, 1. krajiška brigada raspoređena je u Šarengrad, gdje je na liniji od Dunava do Babin-Dola smijenila 10. krajišku brigadu i preuzela njene položaje. Snimak prikazuje grupu boraca i štabove dvaju bataljona, koji su izvršili primopredaju položaja. Na desnoj strani su borci i Štab 1. bataljona, 1. krajiške, među kojima se mogu identifikovati: Kosa Kerkez, Živko Babić, Veljko Drobnjak, Milorad Talić, Božo Mutić, Slobodan Buđevac, Joco Stefanović, Mlado Vučković, Nikola Kecman Nine. U prvom redu, peti s lijeva kleči Dmiatar Tica, komandant bataljona 10. krajiške brigade (mjesec dana kasnije, po rasformiranju 10. krajiške brigade, raspoređen na dužnost komandanta 1. bataljona, 1. krajiške). Okolina Šarengrada, 13. februara 1945. godine.

U Monografiji 5. divizije, od autora Milutina Morače, zapisano je i ovo:

»Od 24. januara 1945. na sremskom frontu nastao je period zatišja koji je trajao dva i po mjeseca, sve do proboja ovog fronta 12. aprila. Obje strane su aktivnost na frontu usredsredile isključivo na službu osmatranja i na izvođenje manjih napada radi nasilnog izviđanja. Povremeno je dejstvovala artiljerija. Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala, a naša je često bombardovala i mitraljirala ciljeve u zoni neprijateljske odbrane i izviđala njegovu pozadinu. Obje strane su svakodnevno izgrađivale položaj za odbranu. Neprijatelj je prednji kraj svoje odbrane obezbijedio minskim poljima i žičanim preprekama, čime je gotovo onemogućio našu izviđačku djelatnost, odnosno njene rezultate sveo na minimum.

Sve drugo vrijeme u našim jedinicama korišteno je za vojnu obuku i idejno-političko obrazovanje starješina i boraca, što smo planski započeli još u toku držanja položaja prema neprijatelju na liniji Sotin-Orolik-Otok, a i za kulturno-obrazovni rad u jedinicama i zajedno sa narodom.»

Iz dalekog Drvara, Bosanskog Petrovca i Bihaća, odakle su, tokom 1942. i početkom 1943. godine, stupile u borbeni stroj brigade, ove hrabre i neumorne bolničarke u brigadnom sanitetu dospjele su i do ravnog Srema. Na slici, slijeva nadesno: Mara Novaković, Milka Bubalo, Marija Đaković i Štaka Rodić. Ilok, februara 1945. godine.

Posle preuzimanja položaja u rejonu Šarengrada i detaljnog izviđanja, raspoređene su snage za odbranu. Na slici, slijeva nadesno: Pero Lazić, kurir, Cvijeta Mazalica, komandant brigade, Savo Marin, komandir artiljerijske baterije, Božo Mutić, komandant 1. bataljona, Mićo Jakovljević, komandant 2. bataljona, Đuđo Raca, komandant 4. bataljona i Božo Čulić, komandant 3. bataljona. Položaji kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Grupa boraca neposredno po dolasku u Šarengrad, februara 1945. godine. Slijeva nadesno: Slobodan Špegar, Milenko Kovačević, Dobroslav Sobot, Košta Čurguz Kojo, komandir čete (poginuo 5. 4. 1945) i Ilija Bujić.

Politički komesar čete za vezu Mile Banjac (drugi zdesna) dijeli šahovski megdan s jednim borcem iz čete. I ova aktivnost ubrajala se u kulturno-zabavni program, pa je komesar, bez obzira na ishod meča, za naredni izvještaj »proknjižio« jednu stavku više... Šarengrad, februara 1945. godine.

Minobacačije 1. bataljona postavljaju svoje oruđe u rov i vrše provjeru spremnosti prije eventualnog gađanja. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Istureno mitraljesko gnijezdo na samoj obali Dunava, odakle se protezala linija odbrane, koju su zaposjeli bataljoni 1. krajiške brigade. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Komandir 1. čete 1. bataljona Đuro Brodarac, provjerava mjesto i mogućnost pravilne upotrebe postavljenog minobacača u zoni dještva svoje čete. Kod Šarengrada, februara 1945. godine.

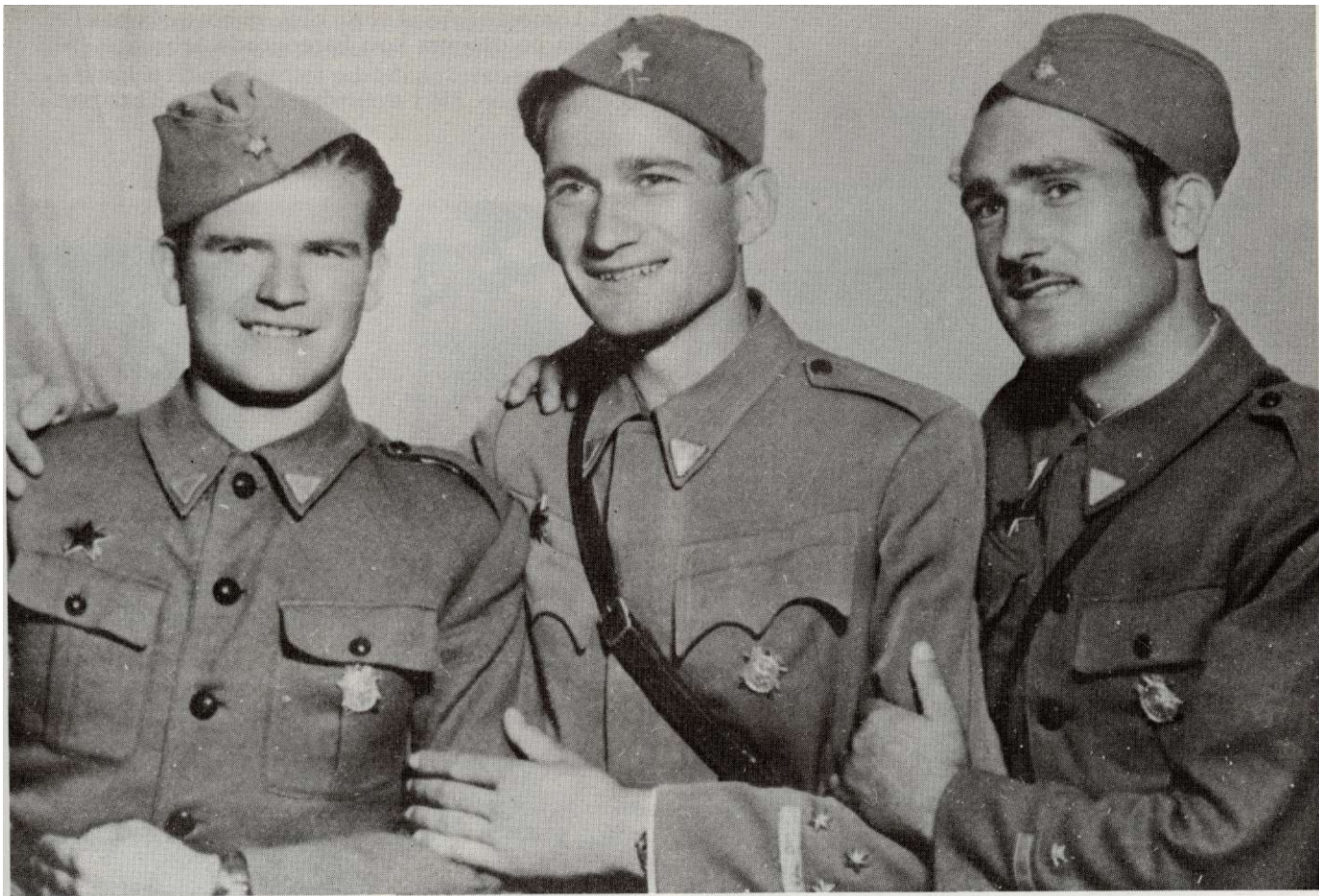

Utvrdjivanje odbrambenih položaja - izrada rovova, saobraćajnica i skloništa - sve to izvodilo se po detaljno razrađenom planu i dinamici radova. Bili su to dodatni napori uz svakodnevno obavljanje redovnih vojnih zadataka. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

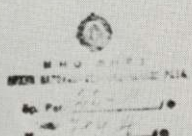
Komandant brigade Cvijo Mazalica kroz dvogled osmatra neprijateljske položaje na pravcu dještva 2. bataljona. Pored njega su Jovan Mrda Garonja, komandir čete i Ilija Latković, kurir. Šarengrad, februara 1945. godine.

Iz rovova sa sremskog fronta upućivani su na školovanje u Beograd mnogi borci i stariješine iz svih jedinica. Među njima su i ova trojica hrabrih, vještih i omiljenih stariješina 1. krajiške brigade, čije grudi krase »Spomenica 1941« i »Partizanska zvijezda III reda«. Tokom rata odoljeli su mnogim teškim i surovim nedaćama, izvojevali mnoge pobjede i uspjehe, a u poslijeratnom periodu znatno doprinijeli razvoju i jačanju redova JNA. Slučaj je htio da su sva trojica, u razmaku od pet godina, podlegli neizlječivoj bolesti. Na slici, s lijeva nadesno: Mičo Jakovljević, komandant 2. bataljona, Božo Mutić, komandant 1. i Stevo Đaković, komandant 5. bataljona. Snimak načinjen u Beogradu, februara 1945. godine.

 ЛИТАБ
 1. КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
 Штаб
 С-П 1945 г.
 Штабу в Ударне дивизије НОВЈ.

 № Пр. *11*
 № *11*

Дневни извјестај за 3.11.1945 год.

Данас је вршено сјеплење против трбушног тифуса свега јуноштва у бри-
 гади. Поред овога настављено је и са војном обуком по јединицама. Од ногог
 градива обučавано је следеће:

ФОРТИФИКАЦИЈА — постављање трасе, копање ровова и саобраћајница за
 одбрану. Прављење митраљеских и пушкомитраљеских лаžних закољона. Природне
 и вештачке препреке. Савладивање препрека од бодилкаваца зига, крстила, је-
 зева и о вазности маскирања уопће. /све теорно и практично/

Вршено је пропитивање и понављање градива предјено прошлин дана.
 Радови на копању линије настављени су данас и у главном завршени.
 Још неке мање поправке на линији биће изведене у току сутрашњег дана,

Смрт расизма, смрт Сиодега нарачу!

Политкомесар, мајор:
 (Стево Ђаковић)

Командант, мајор:
Božo Mutić

Načelnik štaba brigade Ante Baljak i Mile Banjac, politički komesar čete za vezu, obilaze novoiskopane robove. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Izgled jednog od završenih skloništa u odbrambenom sistemu položaja 1. krajiške brigade u rejonu Šarengrada, februara 1945. godine. Snimak prikazuje jednog neidentifikovanog borca koji se umiva na »partizanski« naćin.

Grupa boraca 1. bataljona u rovovima. Dok se njihovi drugovi nalaze na isturenim osmatračnicama, jedan iz grupe dotjeruje svoju pušku, jer i na njega će doći red da krene na osmatranje i odradi dežurstvo. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Dnevni listovi »Borba« i »Politika« gotovo su redovno pristizali iz Beograda i do boraca na položajima. Oni su ih s pažnjom čitali i komentarisali događaje. Na slici, slijeva nadesno: sjede - Draško Popović, Cvijo Mazalica, Mika Pavlović, Đuro Vukobrat, Dobroslav Šobot, Slobodan Špegar, stoje - Dušan Radić i Mile Radanović. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Članovi Štaba brigade nakon obilaska položaja 4. bataljona, kojom prilikom su provjeravali i način ishrane boraca. Na slici, slijeva nadesno: Branko Todorović, Enes Hadžić, Đuro Vukobrat, zamjenik političkog komesara brigade (tih dana postavljen na tu dužnost), Petar Simurdić, Cvijo Mazalica - politički komesar i komandant brigade, Đužo Raca, komandant 4. bataljona i Dušan Jeftić, komandant pozadine brigade. Na položajima kod Šarengrada. februara 1945. godine.

Cvijo Mazalica, komandant brigade, narodni heroj, za vrijeme kraćeg predaha u veselom razgovoru sa svojim omiljenim kuririma. Mnoge starješine u brigadi: komandiri i politički komesari četa, njihovi zamjenici, komandiri vodova i drugi, prethodno su prošli kroz »kurirski staž«, gdje su se, uz svoje starješine kalili i sticali nova znanja... U ovoj grupi kurira su Gavro Zdjelar, Đuro Šobot, Vaso Kojić, Gojko Baškot i drugi. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Zidne novine čete za vezu postavljene na vanjski dio trošne seoske zgrade privukle su pažnju grupe boraca, koji su za trenutak zastali i pažljivo ih razgledaju i čitaju. Na slici, slijeva nadesno: Novo Anđić, Milinko Rakić, Boško Miljuš - kuriri u Štabu brigade - i dvojica neidentifikovanih boraca. Šarengrad, februara 1945. godine.

Grupa boraca brigade u Šarengradu, februara 1945. godine. Na slici, slijeva nadesno: Branko Todorović, Mile Banjac, Enes Hadžić, neidentifikovan borac, Savka Šobot, Miloš Lapajne Mišo, a naprijed čuči Jasim Ramić.

Grupa boraca 1. bataljona na salašu u neposrednoj blizini položaja. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Rudi Sustra, Dobrila Đurović-Boba, Joco Stefanović, Dobroslav Šobot, Mika Pavlović, kleče - Milorad Talić, Radojka Šolaja Rada (poginula nadomak rodne kuće - 27. 4. 1945) i Kosa Kerkez. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Na dan 23. februara 1945. godine u svim jedinicama 5. divizije svečano je obilježena 27. godišnjica Crvene armije. To je učinila i 1. krajiška brigada, uz prigodan program, pošto je prethodno obezbijedila položaje. Na slici, nakon raporta načelnika štaba Ante Baljka, komandant i politički komesar brigade - Cvijko Mazalica (lijevo) i Petar Simurdić, vrše smotru. Okolina Šarengrada, 23. februara 1945. godine.

Poslije smotre, borci su kraćim govorima pozdravili komandant i politički komesar brigade - Cvijo Mazalica i Petar Simurđić - što prikazuju ova dva snimka. Okolina Šarengrada, 23. februara 1945. godine.

Grupa boraca sluša pozdravne govore. Harmonikaš u stroju Već je spremio »dugmetaru« i s nestrpljenjem očekuje da iskaže svoje umijeće.

Grupa boraca za vrijeme pozdravnih govora komandanta i političkog komesara. Prvi zdesna Boško Knežević Učo, obavještajni oficir brigade (poginuo 8. 5. 1945). Okolina Šarengrada, 23. februara 1945. godine.

Sa improvizovane pozornice dekorisane - ponjavama, ćebadima, šatorskim krilima - borci izvede pripremljeni program, što prikazuju ova dva snimka.

Dio gledališta koje je popunjeno do posljednjeg mjesta prati izvođenje programa, što prikazuju ova dva fotosa, snimljena iz različitih uglova.

Kao i obično u ovakvim prilikama, programu se na svoj način pridružuju i gledaoci, a kolo je završni čin, što i snimak prikazuje. Okolina Šarengrada, 23. februara 1945. godine.

Oslobođena je ogromna teritorija naše zemlje, uspostavljene su veze i saobraćaj, pa će, možda, i ovo pismo koje piše neidentifikovani borac brigade, stići na pravo mjesto i adresu... Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Pripremanje i postavljanje meta za gađanje, kojem su prethodili mnogi časovi vojne obuke i teorijske nastave. Na slici, komandant brigade Cvijko Mazalica vrši posljednju provjeru, a komandant 4. bataljona i njegov zamjenik - Đuđo Raca i Vlado Vlačina (slijeva stoje drugi i treći) s drugim borcima pažljivo posmatraju kako njihov komandant s lakoćom obezbjeđuje stabilnost jedne mete. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Grupa boraca i starješina na sektoru položaja 1. bataljona. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Milenko Kovačević, Joco Stefanović, Hidajet Šehović, prof. Kešeljević..., kleče - Đuro Vukobrat, Dobroslav Šobot, Božo Čulić, Miloš Zec, Mika Pavlović, Boško Knežević (poginuo 8. 5. 1945) i Jovo Raković. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

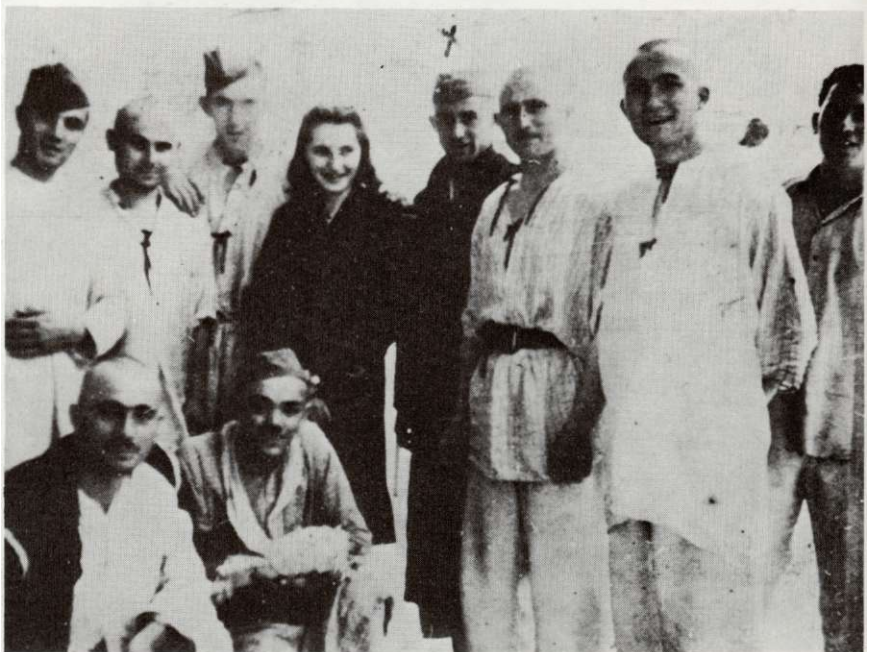

Istureni dijelovi 1. bataljona s velikom pažnjom i budnošću osmatraju prednji kraj neprijateljske odbrane. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Grupa boraca artiljerijske baterije. Na slici, slijeva nadesno: neidentifikovan borac, Danica Mičić, bolničarka, Branko Marčeta, politički komesar baterije i Nikola Vojnovič, zamjenik političkog komesara. Šarengrad, februara 1945. godine.

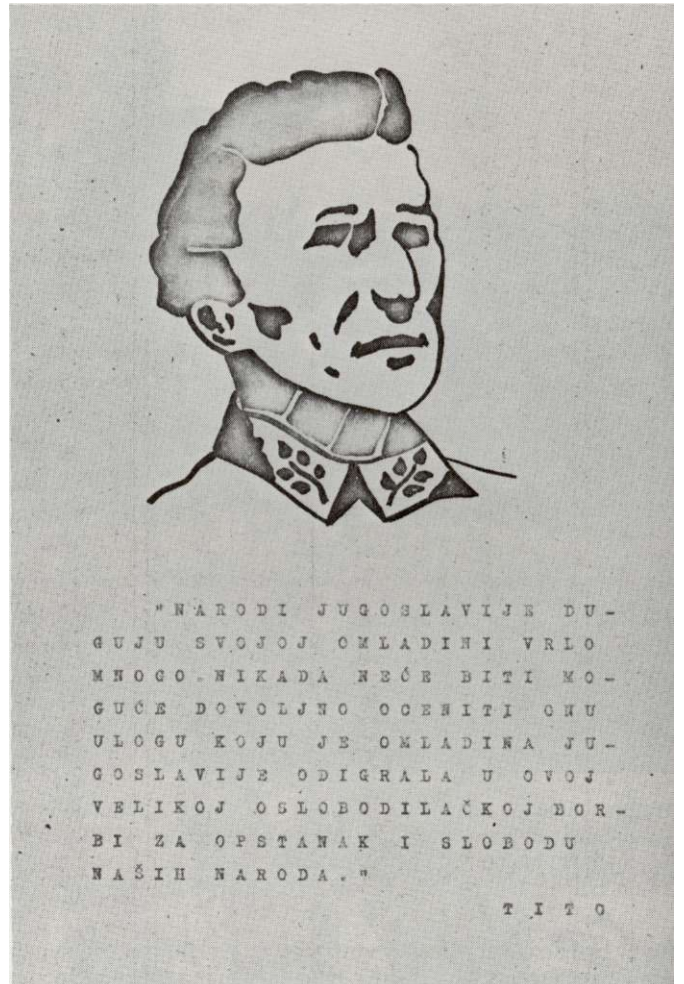
Grupa ranjenika na liječenju u bolnici u Novom Sadu, među kojima je identifikovan Milovan Bobić, borac 2. bataljona (stoji peti slijeva), februara 1945. godine.

Grupa starješina iz Štaba brigade i 1. bataljona iz tek iskopanih rovova dvogledima osmatra neprijateljske položaje. Na slici, slijeva nadesno: Boško Knežević (poginuo 8. 5. 1945), Mika Pavlović, Dobroslav Šobot, Božo Mutić, Joco Stefanović, Đuro Vukobrat, a iza njih stoje i kleče dvojica smjelih i brz nogih kurira - Veljko Drobnjak Veljica i Živko Babić Geroj. Na položajima kod Šarengrada, februara 1945. godine.

Svaki borac odnosio se s velikom ljubavlju prema svom oružju i nastojao da bude čisto i uvijek ispravno: na funkciju i preciznost u gađanju. Snimak prikazuje jedan detalj za vrijeme čišćenja i podmazivanja ličnog naoružanja. Šarengrad, februara 1945. godine.

Automat zaplijenjen od Nijemaca prilikom jednog izviđanja našao se u rukama Joce Stefanovića, političkog komesara 1. bataljona. On svoju vještinu rukovanja demonstrira okupljenoj grupi boraca i starješina, među kojima su Petar Simurdić, politički komesar brigade i njegov zamjenik Đuro Vukobrat. Na položajima kod Šarengrada, marta 1945. godine.

Na liječenju u Bačkoj Palanci, gdje je napravljen ovaj snimak, našla su se i dvojica boraca brigade, prvoborci iz Bosanske krajine - Gojko Ličina i Slavko Tadić (zdesna prvi i drugi), a s njima i jedan neidentifikovan borac. Marta 1945. godine.

1-3-15

ШТАБ
I. КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ
 V. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О. В.Ј.

Бр. Службено

2 марта Дневни извјештај
за 2. III. 45 год.

ШТАБУ V УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОБЈ

Данас у 13 часова примијене су мине које су пловиле низ р. Дунав, које је непријатељ пустио. Наши су борци упалили 4 комаде мина са пушчаним. По експлозији мина могле се установити да су веће тежине. Примијене мине пловиле су десном страном р. Дунава, што значи да је извјесна количина мина вјероватно прошла да ода их ми нисмо ни примијетили.

На подобију је примијено да се непријатељ и даље утврђује. По томе се чује ударање кочића у земљу из чега закључујемо да поставља нагазне мине. Свај рад непријатеља наши су борци сметали ватром из малих оцаца.

У току данашњега дана непријатељ је бацио 5-6 граната позади нашг левог крила. Топ који је тукао овај наш сектор вјероватно се налази у правцу с. Л. вас.

Непријатељски губици износе 5-6 избачених из строја.

СМРТ ФАШИЗМУ --- СВОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, мајор:
Стеван Симић

Командант, мајор:
Gojko Ličina

Polaskom na sremski front 5. divizija formirala je nekoliko novih jedinica, među kojima i samostalni protivavionski divizion. Snimak prikazuje posadu iz tog divizion, među kojima se našao i Milan Predojević (slijeva prvi), politički komesar mitraljeske čete 4. bataljona. Novak-Bapska, marta 1945. godine.

ВНО ВМРА
 СПЕЦИЈАЛНИ ОДДЕЛЕНИЕ ЗА ПИСМА
 Бр. Пр. 2.1-1/3
 Д. 7142

 ШТАБ
 ПРАВИЛНИК БРИГАДЕ
 У ДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О. В. Ј.
 Бр. 10-4
 1945
 Штабу V дивизије

Положај

У току данашњег дана на положају није примећено ништа особито. Извршили смо смену према вашем нареденју О.бр.29 од 10.ИИИ.1945 г. и баталјоне распоредили на дужности како је наредено по поменутој наредби. Послали смо 17 другова на стални подофицирски курс у Илок према вашем нареденју.

Смрт фашизму—Слобода народу!

Командант мајор:
Убојко Милошевић

17/3 5

З А П И С Н И К

О ПРИЛОС-ПРЕДАЈИ ПОЛОЖАЈА

Положај примѐ XIII ~~Хрватске~~ пролетерске бригаде од I Крајишке ударне бригаде V дивизије.

Ситуација: Непријатељ држи положај од Трунићева салаша - Трунићев салаш - пре сјевероисточног к. 141 код шуме Церје - затим према сјевероистоку Серауеров салаш к. 141 - према сјеверу Вајспертон салаш - к. 136, а одатле се пружа даље према сјевероистоку.

Он имаде ископану линију два титавог свог фронта коју је осигурао бодљикавим жицама и нагазним минама како се то види на приложеној скици положаја.

Положаје држе у главном јединице 117 дивизије са дјеловима усташких формација, а према несигурним подацима имаде и четника.

У последња два до три дана непријатељ није показивао никакву активност, та више, није није насилно извиђао. Повремено ту је артилеријом и бацачима 82 мм нашо положаје.

Наша бригада /I Крајишке/ држала је положај од шуме Церје источно од Трунићевог салаша па све до Баоин Дола гдје се везаде са IV Крајишком бригадом. Удаљеност непријатељске линије од наше је од 200 до 700 метара. Тајније се види протезање линије на приложеној скици.

Смјена:

Према наређењу штаба V ударне дивизије С. Ор. 39 од 16. III. 1945 год., извршена је смјена бригаде 17. III. 45 г. у 22 сати. Смјена је извршена у потпуно војничком реду и предата је скица наше и непријатељске линије са распоредом оружја и минских поља.

СМРТ ФАШИЗМУ -- СЛОБОДА НАРОДУ!

Примили:

Командант, мајор: *Stani Alibegović*

Политкомесар, мајор: *Milica Karić*

Начелник штаба, ~~кићкићкић~~ перучник:

Dudolf J. H. H.

Предали:

Командант, мајор: *Acen & Co 60*

Полком, мајор: *Petar Firsiroti*

Начелник, капетан: *Milica Karić*

Na slici Slobodan Špegar Spego, kompletirao je jedan album s ratnim fotografijama i uručuje ga, kao poklon, majoru Savanu Kesiću, komandantu brigade. Ovaj čin posmatraju: Milenko Kovačević, Đuro Vukobrat, Vaso Kojić Vrbljanac i Dobroslav Sobot. Sarengrad, marta 1945. godine.

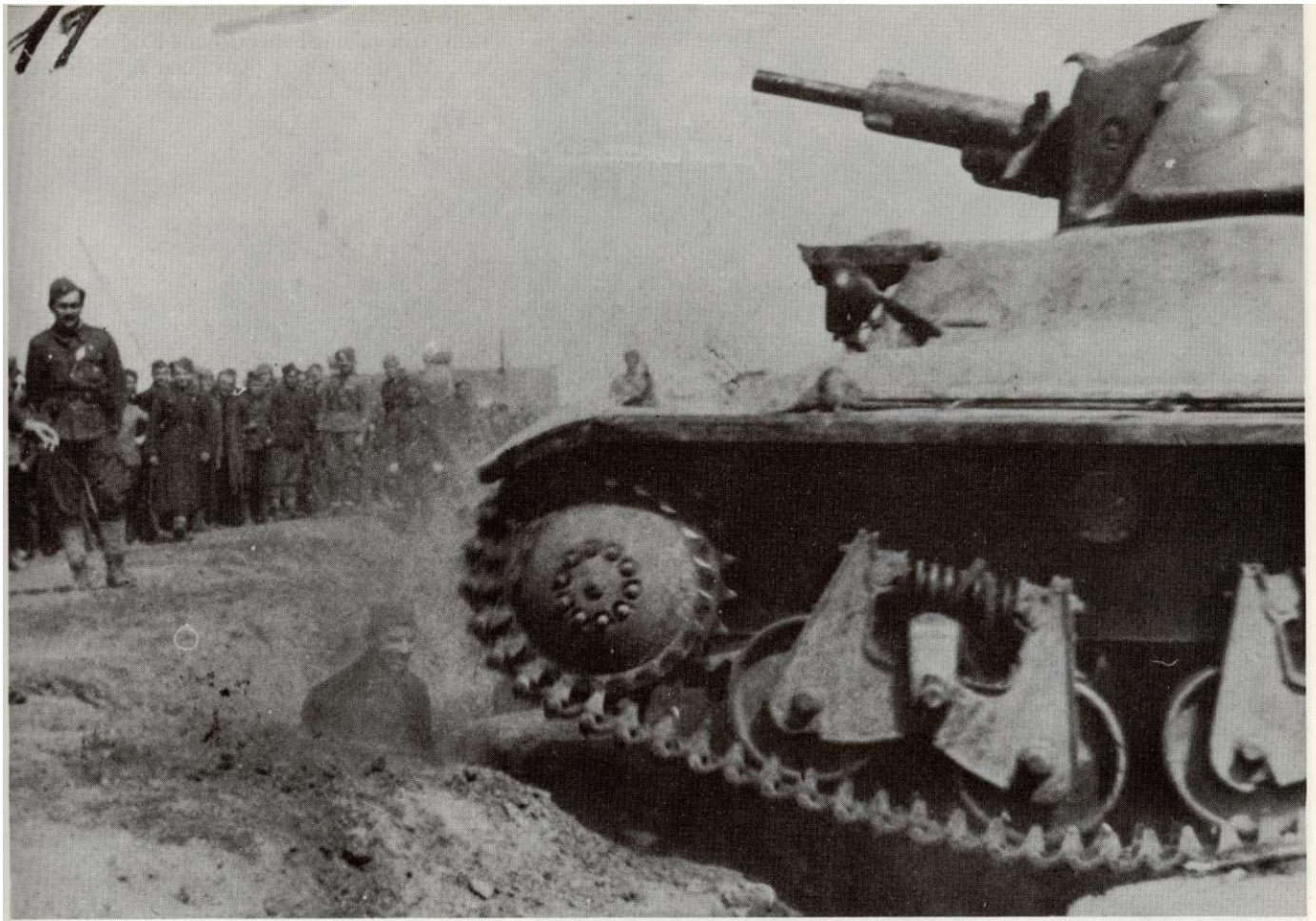

Desetodnevni boravak i odmor u Erdeviku iskorišten je i za ogledno zanimanje o borbi protiv tenkova. Na improvizovanom poligonu, s jednim zaplijenjenim neprijateljskim tenkom, borcima je prikazano: kako se tenk može sačekati u rovu i da pređe preko njega (jedan dobrovoljac je to izveo), gdje ga i u kom položaju najuspješnije treba gađati, koja su najosjetljivija mjesta za izazivanje kvara i oštećenja, mogućnosti u savlađivanju različitih terena, prirodnih i vještačkih prepreka. Svi borci su s posebnim interesovanjem posmatrali demonstriranje i o toj »grdosiji« stekli realniju sliku. Detalji s tog zanimanja prikazani su na ova tri snimka. Erdevik, marta 1945. godine.

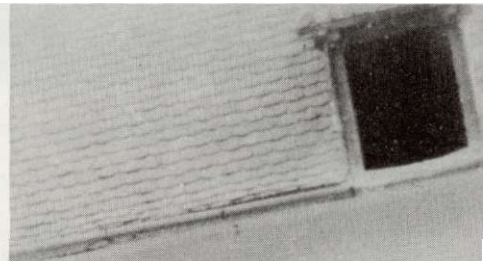
U knjizi »PETA KRAJIŠKA DIVIZIJA« Milutina Morače, izdanje VIZ-a, 1985. godina, na str. 325 piše:

»Vojna obuka izvodila se prema utvrđenom planu. Kada se divizija nalazila u rezervi armije, za vojnu obuku koristili smo poligone na kojima su borci uvježbavani u rukovanju oružjem, u prebacivanju, u izvođenju juriša i sadejstvu sa susjedom, u pravljenju i korišćenju zaklona u borbi protiv tenkova. Na poligonu smo imali nekoliko zaplijenjenih njemačkih tenkova. Borci su tenkove sačekivali u rovu, a oni su prelazili preko njih, pri čemu im je objašnjavano kako se najlakše uništava neprijateljski tenk. Najvažnije u obuci bilo je da borci nauče da koriste nišanske sprave kako bi pogodili uočeni cilj. Poslije teorijske nastave, sve jedinice divizije izvele su gađanje bojevom municijom i rezultati su bili vrlo dobri.«

Ceta za vezu za vrijeme dijeljenja ručka. Na slici, slijeva nadesno: Jovan Kočišević, kuvar, Adolf Svare (s porcijom u ruci), Dragoslav Lukić i drugi. Erdevik, marta 1945. godine.

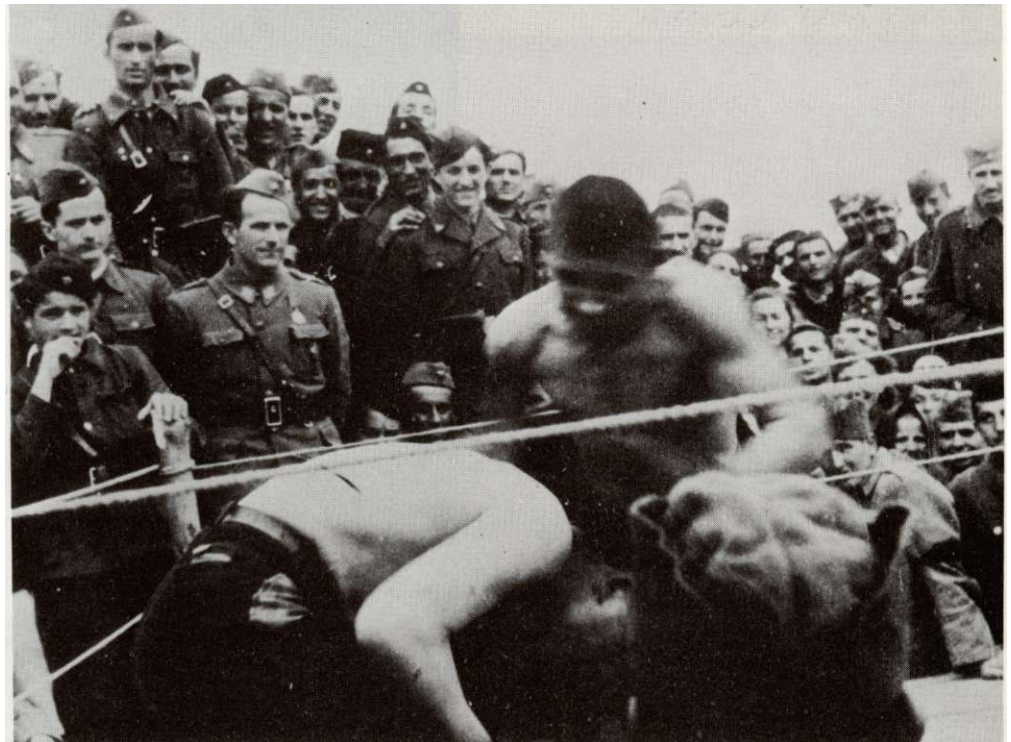

Borci čete za vezu nakon završene prijednevne vojne obuke. Na slici, slijeva nadesno: prvi Ivan Podinić, treći Milan Rogić, peti Ljuban Komljenić, šesti Života Ninković, osmi Savo Kresoja, a ispred stroja Obrad Kondić, zamjenik komandira čete i četni ekonom »Brka«. Erdevik, marta 1945. godine.

Prva krajiška brigada bila je u sastavu 5. krajiške divizije otkako je divizija formirana - 9. novembra 1942. godine - pa sve do kraja rata. Prvi komandant divizije bio je Slavko Rodić, narodni heroj, a od 19. maja 1943. do polovine marta 1945. godine, divizijom je komandovao Milutin Morača, narodni heroj (treći slijeva). Tada je postavljen za načelnika Štaba 1. armije. Rastanak sa uglednim i iskusnim komandantom borcima 1. krajiške je teško pao, posebno Krajišnicima koji su ga poznavali od prvih ustaničkih dana. Snimak prikazuje dosadašnjeg i novog komandanta pred postrojenom brigadom. Slijeva nadesno: general-major Radomir Babić, major Novo Matunović, načelnik Štaba 5. divizije, major Savan Kesić, komandant brigade i major Petar Simurdić, politički komesar brigade. Erdevik, marta 1945. godine.

Povodom obaranja izdajničke vlade Cvetković-Maček, u Erdeviku je 27. marta 1945. godine održan miting i defile jedinica brigade. Prvi put, u okviru kulturno-zabavnog i sportskog programa, održan je i boks-meč, što i snimak prikazuje. Među posmatračima našao se i major Momčilo Dugalić Momo, načelnik odjeljenja OZN-e 1. armije, a od boraca brigade mogu se prepoznati: Draško Popović, Savan Kesić, Đuro Vukobrat, Joco Stefanović, Petar Simurdić, Milenko Kovačević, Nikola Obradović, Slobodan Buđevac i drugi.

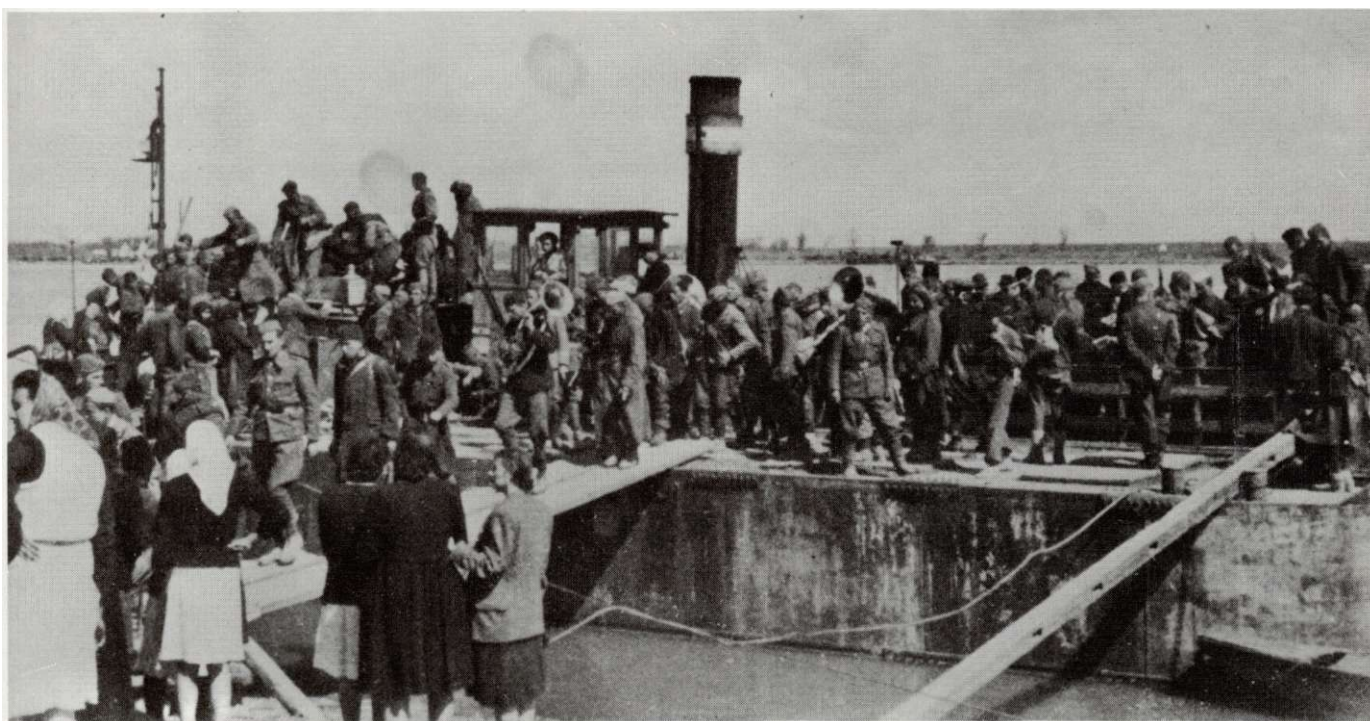
Poslije zabavnog programa ova grupa boraca se odlučila da zaigra kolo i prisjeti se svojih dalekih rodnih krajeva. Erdevik, 27. marta 1945. godine.

Na putu od Erdevika, preko Sremske Mitrovice, Šapca i dalje trebalo je forsirati Savu. Snimak prikazuje borce koji čekaju svoj red za ukrcavanje u brod. Šabac, 31. marta 1945. godine.

Prebacivanje preko Save odvijalo se po unaprijed razrađenom planu, ali je potrajalo do kasno u noć zbog male nosivosti brodova. Detalji s tog prebacivanja prikazani su na ova tri snimka. Sabac, 31. marta 1945. godine.

U iščekivanju formiranja i postavljanja kompozicije voza kojim će se nastaviti prebacivanje do Banje Koviljače, borci su se odmarali na prostoru oko željezničke stanice (put je bio naporan, a i vremena je za spavanje bilo malo). Manja grupa odvažnijih, uz svirku vojne glazbe, zaigrala je kolo, a nekoliko je parova zaplesalo na neravnoj utrini, što prikazuju ova dva snimka. Šabac, 1. aprila 1945. godine.

Peta divizija, a u njenom sastavu i 1. krajiška brigada, bila je određena za proboj sremskog fronta u Južnu operativnu grupu. Na slici, kolona brigade maršuje prema Bijeljini, u koju je, pošto su se neprijateljske jedinice povukle, stigla bez borbe 3. aprila 1945. godine.

Kolona brigade maršuje prema Bijeljini, 3. aprila 1945. godine. Snimak prikazuje kako borci prelaze jednu riječicu. Dok su kamioni išli preko mostića, savlađujući ga uz pomoć boraca, kolona se uputila preko pličaka, na kojem su inženjerci postavili brvna i daske.

Ilija Materić, politički komesar 5. krajiške divizije, narodni heroj, drži govor u oslobođenoj Bijeljini, 3. aprila 1945. godine.

Kolona boraca maršuje od Bijeljine prema Brčkom. Snimak prikazuje dijelove 3. bataljona, na kojem se prepoznaju: Milan Glušica, Milan Kovačević, Ilija Bujić (mlađi) i drugi borci, 4. aprila 1945. godine.

Obp. 81

4 aprila 1945 r.

/ P R E P I S /

Z A P O V J E S T

BRIGADA NO. 81
1945

Br. Por. 2

H

Sekcija Bjeljina razmera 1:100.000

Prema podacima koje smo dobili neprijatelj drži liniju Gljidovi-
ca k.107, kll2 - Molitvište - s.Slijepčevci i Kobalića Njive.

Naša brigada dobila je naredjenje da napadne neprijatelja na li-
niji Molitvište - s.Slijepčevci i Kobalić Njive. Na desnom krilu nalazi se
IV Krajiška brigada, a na levom krilu brigada 17 divizije.

Na osnovu gore izloženoga,

N A R E D J U J E M O :

Sve jedinice ove brigade izvršiće pokret večeras u 18 časova u
s.Popovo Polje, dok će svi teški djelovi tj.komore ostati u s.Gornjoj Bukovici
Po dolasku naših jedinica u s.Popovo Polje, I bataljon naći će sebi dobrog
vodiča, za svaku četvu po jednoga do dva i krenuti u pravcu s.Slijepčevica i
Pančeva Brda i na istom napasti neprijatelja, svojim levim krilom zahvatiće
na Kobalića Njive gdje će se zadržati i ukopati u koliko neprijatelj dadne
jači otpor, u koliko neprijatelj ne bude davao otpora onda će se kretati i
izbiti na komunikaciju Brčko - Tuzla u s. Potočari. Po izbijanjem nakomunika-
ciju na istoj se zadržati i nasilno izvidjati prema Brčkom.

III bataljon po dolasku u s.Popovo Polje također će sebi naći
dovoljan broj vodiča i krenuti u napad na neprijatelja na Molitvište, zahva-
tajući svojim desnim krilom Molitvište, a levim krilom s.Slijepčevice. Na des-
nom krilu držati vezu sa IV Krajiškom brigadom. Po likvidaciji istog uporišta
kretatiće se pravcem: Zabrdjani - Zabunovac - s.Sandić Ristić, a potom ako ne-
prijatelj ne bude davao jači otpor goniti ga do s.Kojića i zadržati se južno
od s.Kojića gdje će se ukopati i vezati se sa I bataljonom na levom krilu.
Ako neprijatelj bude davao jači otpor zadržati se južno od s.Sandić - Ristić
iznad s.Božića.

II bataljon zadržatiće se za vrijeme prvog napada u s.Popovom
Polju, a ujedno služiti za brigadnu rezervu, a prema situaciji ubacivati se u
borbu.

Četa protivkolskih pušaka daće jedan vod I bataljonu, a jedan vod
III bataljonu. Isti vodovi biće pod komandom štabova bataljona.

Četa automatičara i baterija nalaziće se u s.Gornjoj Bukovici u
zaštiti teških djelova i lično će oni odgovarati ako se šta desi tj. ako se
desi iznenadjenje kod teških djelova od strane neprijatelja. Baterija potpada
pod komandu komandira četa automatičara koji će rukovodi sa njom u slučaju
borbe.

Brigadno previjalište i štab brigade nalaziće se u s.Popovom Po-
lju a po likvidaciji prvog uporišta javićemo vam naknadno gdje ćemo se nala-
ziti.

Početak napada svih jedinica počće tačno u 3 sata i u to vrijeme
sve jedinice moraju otpočeti sa napadom.

Po dolasku u s.Popovo Polje odmah ćemo smjenuti djelove 17 divizi-
je koji se nalaze na položaju u pravcu našeg napada.

Ugovoreni znaci između naše i IV Krajiške brigade su.

5.IV.1945: SLOBODA -- SEMBERIJA, 6.IV.1945: ZASTAVA -- ZAGREB,

7.IV.1945: BORBA -- BRATSTVO.

SMRT FAŠIZMU --- SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major:
Petar Simurdić, s.r.

v.d.Komandanta, major:
Kesić, Savo, s.r.

Radio-telegrafista Ante Strpić u zaklonu, s radio-stanicom, u momentu kad zapisuje emitovane poruke. Okolina Brčkog, 6. aprila 1945. godine.

Borci na putu od Bijeljine prema Brčkom. Na čelu je 1. četa 1. bataljona, sa visoko uzdignutom zastavom koju nosi Uroš Vujičić, politički komesar te čete, prvoborac sa Kozare, 4. aprila 1945. godine.

Borci u rovovima za vrijeme napada na Brčko, gdje je neprijatelj pružao žilav otpor. Okolina Brčkog, 6. aprila 1945. godine.

Kada je Brčko oslobođeno, 7. aprila 1945. godine, borci su malo predahnuli, a za vrijedne drugarice-bolničarke odmora nije bilo. Snimak prikazuje, s lijeva nadesno: Milicu Aleksijević-Milju, Božanu Tasić i Miru Popović (prva i peta, na žalost su ostale neidentifikovane) kako premotavaju čiste i oprane zavoje, jer ih je u rezervi uvijek moralo biti.

RELACIJA

BORBI ZA BRČKO, 4, 5, 6. i 7. APRIL 1945. GODINE
I KRAJIŠKE BRIGADE V UDARNE DIVIZIJE.-

MNO ENPJ.
BROJ: 2-13
Sp. Pet. 2-13
7.4.45

Posle veoma naporhog marša do Bjeljine, svi delovi brigade zanoćili su u kantonmanu istoimene varoši. Ujutro 4. aprila 1945. god. izvršen je nastupni marš, pravcem: Bjeljina - Suljin Han - k. 106 - Sr. Dragaljevac /k. 120/ i do 12.00 brigada je domaršovala na prostorijsu s. Magnojevići, gde se je oko k. 123 po kućama razmestila za odmor.

U maršu do s. Magnojevića na neprijatelja se nije nigde naišlo. Dobiveni su podaci da je neprijatelj otstupio ka Popovom Polju.

U 17.00 dobiveno je usmeno naredjenje od štaba V Udarne divizije da naša brigada na prstoru s. Popovo Polje smeni sa položaja delove 17 divizije.

U cilju izvršenja zadatka izdata je zapovest za pokret i do 22.00 borački delovi brigade domaršovali su u pomenutom selu. Od štaba 2. bataljona 6. brigade 17. divizije, koji je posedao isto selo nisu dobiveni konkretni i određeni podaci o neoprijatelju i liniji borbe. Smena položaja izvršena je van borbe i bez ikakvog ometanja od strane neprijatelja. Kasnijim izvidjanjem u borbama ustanovljeno je tačno da neprijatelj brani s. N. Brezovo Polje i Brčko, kao i komunikaciju između njih.

Posle smenjivanja pomenutog bataljona 6. brigade u toku noći između 4. i 5. aprila naša dva bataljona izvršila su podilaženje ka komunikaciji N. Brezovo Polje - Brčko i komunikaciji Brčko - s. Potočari.

3. bataljon podilazio je od s. Popovog Polja preko gornje Mahale i Mitištva ka zapadnoj ivici N. Brezovog Polja u cilju presecanja komunikacije pored Save, koja pretstavlja jedini otstupni pravac neprijatelju. Kontakt sa neprijateljem uhvaćen je na liniji: k. 112 - k. 112, koja se nalazi u visini "Polje" od natpisa prav. Brezovo Polje. Između pomenutih kota položaj je držala jedna Nemačka kompanija jačine 70 vojnika. Za odbranu ove linije neprijatelj je iskoristio kuće i iskopao rovove. 3. bataljon nemogavši da brobije liniju, s jednom četom načinio je zaobilazni manevar šumicom i potokom koji ide pored i paralelno sa natpisom prav. Brezovo Polje. Ova četa uspešno zaobišavši neprijatelja, iznenadno i snažno ga je napala s leđa. Posle jednočasovne borbe skoro cela kompanija je bila uništena. Jedan vrlo mali deo je uspeo da se izvuče ka N. Brezov. Polju. To je bilo u 07.00. Pošto je neprijatelj razbijen ovaj bataljon izbio je na komunikaciju N. Brez. Polje - Brčko i na taj način presekao je neprijatelju otstupnicu. Po izbivanju na pomenutu komunikaciju sa dve čete, bataljon je poseo položaj prema N. Brez. Polju, a sa jednom se je obezbedjivao od pravca Brčkog.

Kako je opšti pravac dejstva naše brigade bio u pravcu s. Gredica, a likvidiran je N. Brez. Polja dodeljeno 4. Krajiškoj brigadi, to smo 3. bataljon povukli sa položaja i vratila ga u sastav brigade koja se za novo dejstvo koncentrisala na prostorijsu s. Sandić. Položaj pred N. Brez. Poljem preduzeo je oko 17.00 jedan bataljon 4. brigade, 5. aprila 1945. god.

1. bataljon izvršio je podilaženje ka neprijatelju istovremeno kad i 3., iz s. Popovog Polja, preko Gornje Mahale - s. Slepčevića i na neprijatelja naišao tek u s. Potočari. Ovo selo neprijatelj, Nemci su bili dobro utvrdili i uporno branili. Videvši da sam, samoinicijativno, bez pomoći i dejstva drugih jedinica neće moći da izvrši zadatak i likvidira neprijatelja, bataljon se zadržao istočno od sela na udaljenosti od 1 km. Sa ovog položaja, pošto su delovi 17. divizije dobili zadatak da likvidiraju selo Potočari i dejstvuju komunikaciji ka Brčkom, to je i ovaj bataljon, predveče 5. aprila povučen u sastav brigade na prstoru s. Sandić.

2. bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi sve do 8.00 5. aprila, kada je ubačen u borbi na prostorijsu s. Slijepčevići, gde su četničke rasturene grupe pokušale da se probiju iz obruča, koji se sve više stezao ka Brčkom.

U toku celoga dana manje četničke grupice pokušavale su na celom oteku našeg nadiranja, počevši s levog krila kod s. Potočari pa preko s. Sandići do desnog krila kod N. Brez. Polja, - da se probiju iz obruča u pravcu Bos. Predplamne. Njihove pokušaje naši bataljoni suspenhom su osujećivali, zarobjavajući i uništavajući četničke grupice. Prema kasnijim podacima, po likvidaciji Brčkog, dobiveni su podaci da je gro četnika otstupilo zajedno sa Nemcima i Ustašama preko Save ka Brodu i Zagrebu.

6/4
6.aprila 1945.godine do 20.00 svi bataljoni koncentrisali su se na prostorijski s.Sandić.

Ujutro u 04.00 sa ove prostorije izvršeno je nadiranje ka Brodu, pravcem: s.Sandići - s.Gredica - k.107 - Brod.

Pri podilaženju i likvidaciji periferirskih uporišta i posredne odbrane Broda, za borbu su bačena naša dva bataljona: 2.i 3.bataljon.

Od s.Sandića jedan bataljon je nadirao preko Mrkonjevac i Gredice ka komunikaciji i mestu, gde se ista odvaja od r.Save i skreće nešto jogo-zapadno; 2.naš bataljon nadirao je od s.Sandići preko Božića - Gabele - Kojića u cilju da izbije na komunikaciju kod Šokčin. Pri ovom našem nadiranju neprijatelj nas je ometao mitrajleskom vatrom iz kuća koje se nalaze 500 m istočno od k.107, koja leži na samoj komunikaciji. Kako su ove kuće bile građene od vrlo jakog materijala, bile na spratu i imale dobru preglednost i dejstvo sa krova, to je ceo dan sve do 16.00 protekao da ~~bi~~ bi se iste likvidirale. Pored samih kuća bili su izgrađeni vrlo jaki bunker, koje su upotpunjavali uspešnu odbranu ovog uporišta. Po likvidaciji istog 3.bataljon borbena je progono neprijatelja i ovladao prvim kućama zeseoka s.Brezika. Preko od ovog zaseoka, a pored obale r.Save nalazila se Batina fabrika iz koje je neprijatelj davao takodje jak otpor. Nakon uporne borbe manevrom zaokružavanja likvidirana je i ova fabrika. Oko 05.00 neprijatelj se zadržavao u zapadnom zaseoku s.Brezika. Kako je neprijateljski otpor na ovoj liniji bio vrlo jak, to je u 05.00 do 06.00 izvršena - minobacačka priprema, posle koje je pešadija pošla u napad. Neprijatelj se uporno branio i vršio više protiv juriša. Svi protiv juriši su odbijeni i do 23.00 prognat je ka periferiskim kućama Brčkog.

U našem nadiranju ka Brčkom ostala je još jedna prirodna prepreka potok Blizna. Naši borci posle žilave neprijateljske odbrane, jurišem su prešli gazeći potok više kolena i ovladali onostranom obalom potoka. Ovladjivanjem istoga naši streljački strojevi podvačili su se periferiskim kućama grada.

7.aprila u jutro prvi borbeni red podlači se i podilazio na otseku desno r.Sava, pa levo zaključno komunikacija sa zadatkom likvidacije Brčda. U 07.00 desnokrilni bataljon ovladao je prvim trima periferiskim kućama Brčda, koje su se nalazile 300 m istočno od fabrike špiritusa. Na ovom prostoru između kuća i fabrike nalazili su se dva vrlo jako izgrađena bunkera. Prilaz k njima bio je težak jer je prostor bio brisan i ravan. Svaki pokret i prebacivanje naših boraca morao je biti pripreman jakom vatrenom pripremom iz svih orudja. U toku celoga dana uspelo se da se približi bunkerima na otstojanju oko 150 m. 2.bataljon zauzeo je prve periferiske kuće koje su ležale na samoj komunikaciji pri ulazu u grad. U takvom borbenom rasporedu i položaju nalazili su se naši bataljoni, pripremljeni za napad na grad.

U 18.30 dobili smo usmeno naredjenje preko štaba divizije od Maršala Tita, da se grad ima likvidirati u toku noći. Od tog momenta do 20.00 izvršene su sve pripreme za izvršenje postavljenog zadatka. I u momentu kad je trebao početi napad dobili smo izveštaj od prednjih delova da neprijatelj napušta Brod i da ga naši prednji delovi progone. Bez jakog otpora neprijatelj je napustio Brod i prešao na levu r.Save. Do 23.00 Brčda je bilo potpuno u rukama naše i brigada koje su sadejstvovale u borbi za ~~Brčda~~ Brčko.

U toku četvorodnevnih borbi na prilazima Brčkog pred samim gradom i u njemu, rezultati borbi su sledeći:

Sopstveni gubici: 118 mrtvih, 237 ranjenih.
Neprijateljski gubici: 332 mrtvih, 415 ranjenih i 780 zarobljenih: četnika, Nemaca, ustaša i zelenog kadra.

Plen: dosta lakog pešadiskog naoružanja i municije, koje je ostalo posle borbe u gradu jedinicama koje su izvršile posedanje Brčkog.

Vreme u toku ovih akcija bilo je promenljivo i kišovito.

Štab na položaju.

Za štab
V.d.načelnika, poručnik,

Mur. Comolatti

Nakon forsiranja Save kod Brčkog, jedinice 1. krajiške brigade, uz žestoke borbe i trpeći osjetne gubitke, učestvuju u proboju utvrđene zone sremskog fronta, 12. aprila 1945. godine. Snimak prikazuje borce za vrijeme uličnih borbi u Slavonskom Brodu, koji je oslobođen 21. aprila 1945. godine.

Grupa boraca - sanitetskog osoblja - u oslobođenom Slavonskom Brodu. Na slici, slijeva nadesno: Mile Ristović, neidentifikovan borac, Elza Vidović i Dušan Medarević, prvoborac od Drvara.

Na periferiji Slavonskog Broda, među borcima su i dva kuvara u svojim »uniformama«, od kojih je identifikovan Dušan Vujićin (slijeva treći), aprila 1945. godine.

Tempo nastupanja kroz Slavoniju bio je naporan, pa je svaki zastanak dobrodošao. Na slici se mogu prepoznati: Obrad Kondić, Ante Strpić, Mile Banjac, Franjo Traup i drugi. Aprila 1945. godine.

Grupa boraca 1. bataljona. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Rasim Karić, Lazo Matijaš, peti Jezdimir Prokić, sedmi Dane Markanović, kleče - Rudolf Šustra Rudika, Slavko Pecikoza i Živan Krčadinac. U rejonu Velikih Zdenaca, aprila 1945. godine.

Tokom borbi na sremskom frontu sprovedena je i reorganizacija brigade. Tom prilikom je formirana i četa automatičara za izvršavanje posebnih zadataka. Na slici, komanda čete automatičara, slijeva nadesno: Ibrahim Međedović, politički komesar čete, Pero Damjanović, komandir čete (tek što je primio tu dužnost namjesto Ljubomira Babića Čarakovca, koji je bio ranjen), bolničar »Cale« i Gradimir Zlatanović, zamjenik političkog komesara čete. U rejonu Velikih Zdenaca, aprila 1945. godine.

Borcima je za vrijeme kraćeg odmora dobrodošla i suva hrana kako bi izdržali naporne marševe i stalne borbe goneći neprijatelja sa teritorije naše zemlje. Na slici, slijeva nadesno: Boja Marjanović-Bojica, Milka Knežević-Mika, Marija Đaković, Obrad Kondić i Labud Brajušković. U rejonu Velikih Zdenaca, aprila 1945. godine.

Grupa boraca, slijeva nadesno: Rudi Gešmajdiger, Miloš Bošković, načelnik Štaba brigade, Milica Aleksijević-Milja, Đurađ Gavranović Gavrančić i drugi. U rejonu Garešnice, aprila 1945. godine.

Vežisti i drugi borci za vrijeme odmora. Na slici, s lijeva nadesno: sjede - Drago Stojanović, Savo Kresoja, Labud Brajušković, Rajko Perišić, Đuro Babović (kleči), Adolf Svare (leži), Milan Kesić (u košulji) i do njega stoji Veljko Drobňjak. U rejonu Garešnice, aprila 1945. godine.

Inžinjerci brigade, pored »obračuna« s neprijateljskim nagaznim minama, osposobljavali su i mostove i propuste da bi spriječili zastoje u pokretu jedinica. Na putu kroz Slavoniju, aprila 1945. godine.

Dijelovi 1. bataljona na maršu kroz slavonske šume, aprila 1945. godine.

Štab 1. krajiške brigade s grupom starješina iz 3. bataljona. Na slici, s lijeva nadesno: Milenko Kovačević, Bogdan Vukša, zamjenik komandanta brigade, Šavan Kesić, komandant brigade, Dobroslav Šobot, Milorad Košpić Lujan, Đuro Vukobrat, zamjenik političkog komesara brigade, Enes Hadžić, Dudo Raca i Dušan Radić. U rejonu Velikih Zdenaca, aprila 1945. godine.

Dok su se borci razmjestili u prostranoj slavonskoj šumi, Ante Strpić putem radio-stanice uspostavlja vezu s pretpostavljenom komandom, aprila 1945. godine.

Borci u koloni maršuju prema Hercegovcu, aprila 1945. godine.

Dok su se vodile završne borbe za oslobođenje naše zemlje, u Sarajevu su vršene pripreme za održavanje Osnivačkog kongresa Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Bosne i Hercegovine (USAOBiH). Delegaciju 5. krajiške divizije sačinjavali su borci-omladinci 1. i 4. krajiške brigade, koji su iz Štaba 1. armije u Pakracu, krajem aprila 1945. godine, krenuli na Kongres. Putovali su pješice, kamionima i željeznicom da bi stigli na vrijeme - 8. maja. U ime omladine i boraca 5. krajiške divizije, Kongres je pozdravio Dragan Novaković, omladinski rukovodilac pristabnih jedinica 1. krajiške brigade, tada osamnaestogodišnjak, prvoborac sa Kozare. Na Kongresu je izabran za člana Centralnog komiteta USAOBiH. Na slici su delegati 5. divizije (nedostaju dvojica), među kojima su identifikovani, slijeva nadesno: stoje - Kemal Fazlić iz 4. brigade, šesti Dragan Novaković iz 1. brigade, kleče - druga Stana Glogovac iz 4. brigade, treći Radenko Adžić iz 1. brigade i Dušan Radić iz 1. brigade.

U knjizi »PETA KRAJIŠKA DIVIZIJA« od Milutina Morače, izdanje VIZ-a, 1985, na str. 343 piše:

»Peta divizija je 1. maja bez borbe prešla r. Ilovu i ušla u sela Mali i Veliki Zdenčac i Pavlovac, a sutradan, u borbi sa neprijateljevim zaštitnicama, zauzela sela Ladisav i Dražica. Trećeg maja neprijatelj je pred 5. divizijom u selima Mala i Velika Trnovitica pružio jak otpor, po podne je prešao u protivnapad i odbacio 1. i 4. krajišku brigadu na desnu obalu potoka Trnovitice, a potom se naglo povukao iz oba sela. Jedinice divizije prešle su u nastupanje, pa je 1. krajiška brigada stigla u s. Berek, 1. jugoslovenska brigada u s. Simljanica, a 4. krajiška brigada zadržala se u Trnovitici, u rezervi divizije. Savlađujući otpor neprijatelja na uzastopnim položajima, divizije 1. armije stigle su uveče 4. maja u dolinu r. Česme. Peta divizija izbila je u s. Štefanje. Neprijatelj je na Česmi porušio sve mostove, a njenu desnu obalu posjele su njemačka 41, 181. i 369. divizija i 1. i 7, ustaško-domobranska divizija.«

Kolona boraca maršuje prema Sloveniji. Rejon Trnovitice, maja 1945. godine.

Grupa boraca artiljerijske baterije brigade, sa svojim komandirum Savom Marinom (prvi zdesna sjedi). U rejonu Marije Bistrice, maja 1945. godine.

Kolona 3. čete, 2. bataljona maršuje prema selu Oroslavlju kod Donje Stubice, maja 1945. godine.

Neposredno pred dolazak u Kumrovec, rodno mjesto druga Tita, u trenucima kratkog predaha načinjen je ovaj snimak Štaba 3. bataljona s grupom boraca. Na slici, slijeva nadesno: sjede - Jovan Stojanović Colin, komandant, Jovo Raković, politički komesar, Milorad Košpić Lujan, zamjenik političkog komesara, Branko Marčeta, politički komesar čete, a u drugom redu sjedi Mirko Vurdelja, omladinski rukovodilac bataljona. Okolina Kumrovca, 11. maja 1945. godine.

Goneći neprijatelja silovitom brzinom, 1. krajiška brigada prošla je i kroz Kumrovec, zavičajno mjesto vrhovnog komandanta druga Tita. Za vrijeme kraćeg zadržavanja, borci su razgledali njegov rodni dom i, zajedno s mještanima toga kraja pjevali i igrali uz pratnju vojne glazbe. Trenutak je uveličan i saznanjem daje II svjetski rat okončan i izvojevana pobjeda nad okupatorom i njegovim slugama. Snimak prikazuje grupu boraca, s vojnom glazbom, pred kućom druga Tita. Kumrovec, 11. maja 1945. godine.

Borci za vrijeme kraćeg zadržavanja na putu za Celje, 12. maja 1945. godine.

Kolona boraca maršuje kroz Šentjurij na putu za Celje, 12. maja 1945. godine.

Na slici, slijeva nadesno: Obrad Kondic, Miše Banjac i Ante Strpić. Celje, 14. maja 1945. godine.

Štab 5. krajiške divizije. Na slici, slijeva nadesno: komandant i politički komesar, Radomir Babić i Radoje Sekulić Makso (treći i četvrti), Novo Matunović, načelnik štaba (šesti), dr Svečenski, načelnik saniteta, a tu se zatekao i Bogdan Vukša, zamjenik komandanta 1. krajiške brigade. Celje, 14. maja 1945. godine.

Grupa boraca i starješina čete za vezu 1. krajiške brigade. Na snimku su identifikovani: Milun Ivković, Obrad Končić, Jovo Kuruc, Čeda Milosavljević, Mile Banjac, Ante Strpić i Života Ninković. Celje, 15. maja 1945. godine.

U Celju i bližoj okolini zaplijenjena je ogromna količina raznovrsnog naoružanja, opreme i druge ratne tehnike. Polaskom iz ovog grada u svoj prvi mirnodopski garnizon, 1. krajiška brigada se kompletno motorizovala: kamionima, ponekim terenskim i putničkim kolima i motociklima s prikolicom, među kojima je i ovaj na slici, na kojemu su slijeva nadesno: Milan Šobot, Milenko Kovačević i Slobodan Špegar Špego, a krajnji desno Drago Stojanović. Celje, 15. maja 1945. godine.

Snimak prikazuje grupu boraca 3. čete 3. bataljona, pored kojih su se našle i omladinke iz slovenačkog mjesta Crna, da ovjekovječe radostan trenutak završetka II svjetskog rata i oslobođenja naše zemlje. Okolina mjesta Crna, 15. maja 1945. godine.

Na širem prostoru Celja, sve do jugoslovensko-austrijske granice kod Crna u Sloveniji, 1. krajiška brigada i ostale jedinice 5. i drugih divizija, zarobile su na hiljade neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira: Nijemaca, ustaša, belogardjaca, ustaških crnolegionara, domobrana, četnika i svih drugih izdajnika. Svi oni privedeni su u sabirne centre i privremene logore. Mnogima je uspjelo da poskidaju i bace svoja odličja i oznake, kojima su se do jučer gordo ponosili... Ali narodni sud je rekao svoje... Ova četiri snimka prikazuju grupe zarobljenika i zarobljeničke logore. Celje, maja 1945. godine.

Grupa boraca minobacačke čete 1. bataljona. Na slici, slijeva nadesno: Danilo Radaković, Radovan Kević, Cvijo Sadžak, Milan Miodrag Šuco, Milivoje Stojaković, neidentifikovan borac i Abid Mrdenović. Okolina mjesta Crna, 15. maja 1945. godine.

Borci 1. bataljona marširaju prema jugoslovensko-austrijskoj granici. S muzikom i zastavama, prate ih pioniri, omladina i mještani pograničnog kraja u Sloveniji. Okolina mjesta Crna, 15. maja 1945. godine.

U operacijskom dnevniku Štaba 1. bataljona 1. krajiške brigade od 14. maja 1945. godine stoji zapisano:

»Naredba 0. br. 127 od 14. ov. mj. iz grada Celja izvršen je pokret istog dana u 12,30 časova, sa zadatkom da naš bataljon zaposjedne austrijsku granicu i na istoj razvije zastavu naše federativne Jugoslavije.

Pravac kretanja bio je: Celje - Polzela - Šoštanj - Zavodna - Rodman - Crna - Mežice.

Tačno u određeno vreme krenuli smo iz Celja kamionima i stigli u s. Crnu 15. ov. mj. u 4. časa ujutro.

Vreme lepo.»

U istom dokumentu od 15. maja 1945. godine piše:

»Po iskrcavanju iz kamiona pred selom Crna naš bataljon krenuo je na zadatak i prošavši kroz Crnu i Mežice stigao u Ramnjak, samu austrijsku granicu 15. ov. mj. u 7,30 časova, zaposjevši istu sa rasporedom streljačkih četa levo i desno od puta koji vodi za Austriju.

Na krovu jedne planinske kuće, koja se nalazi na bregu sa desne strane drumu I četa, koja je imala tu visoku čast da od Celja do granice nosi sobom zastavu, razvila je istu, ukazujući celom svetu da je neprijatelj u našoj zemlji likvidiran i da smo čvrsto stali na braniku naše domovine.

Odmah je postavljena granična straža i na sektoru koji drži naš bataljon upućene su patrole, koje imaju zadatak da onemoguće prelaz svakom neprijateljskom vojniku preko granice.

Vreme lepo.»

Borci 1. čete 1. bataljona 1. krajiške brigade kod mjesta Ramnjak, na jugoslovensko-austrijskoj granici, sa razvijenom zastavom. Na slici, slijeva nadesno: stoje - Boja Marjanović-Bojica, Dmitar Tica, komandant 1. bataljona, Đuro Vukobrat, zamjenik političkog komesara brigade, neidentifikovan borac, Uroš Vujičić, politički komesar te čete (drži zastavu) i drugi borci ove jedinice, 15. maja 1945. godine.

Ovo je posljednji ratni snimak boraca 1. krajiške narodnooslobodilačke udarne proleterske brigade (proleterskom proglašena poslije rata), načinjen u prijepodnev-
nim časovima 15. maja 1945. godine, kod mjesta Ramnjak na samoj jugoslovensko-austrijskoj granici. Urošu Vujičiću, prvoborcu s Kozare, u brigadi od njenog prvog stroja, političkom komesaru 1. čete, 1. bataljona, pripala je izuzetna čast da na ovoj planinskoj kući istakne našu zastavu, kojom se simbolizuje pobjeda nad okupatorom i završetak II svjetskog rata. Na slici, Uroš Vujičić, prvi do zastave, sa trojicom saboraca iz svoje čete.

OVI BORCI

1. krajiške brigade i još neki ... , tokom njenog borbenog puta, zavisno od toga kad je ko stupio u njene redove i kad je ko naučio, ili već znao, rukovati objektivom - amaterski - uz obavljanje i izvršavanje dužnosti koje su im bile povjerene i koliko su im dozvoljavale, obilježavali su jedan djelić istorijskog puta svoje brigade. . .

Branko Borojević

Slobodan Špegar Špego

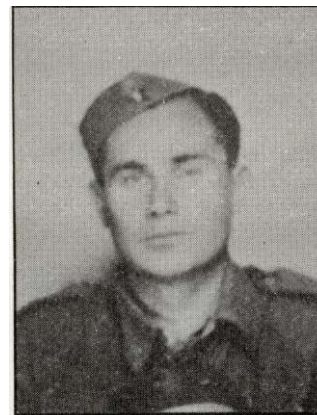
Đuro Vukobrat

Petar Simurdić

Ante Baijak

Vojo Radišić

Jovo Raković

Mika Pavlović

Miloš Lapajne

Nande Bobić

Dobrila Đurović

Božo Fišeković

Jože Romih

Milan Weiss